

İnsan ve Toplum Bilimleri Akademisi Dergisi
Journal of Humanities and Social Sciences Academy

İ N T O B A

www.intoba.org

VOLUME 5 / ISSUE 2 / DECEMBER 2025

Cilt 5 / Sayı 2 / Aralık 2025

ISSN: 2791-6766

İ N T O B A

Uluslararası Hakemli Dergi
International Peer-Reviewed Journal

Bilim, insanlığın en değerli mirasıdır.

İNTOBA

Science is the most valuable heritage of humanity.

JHSSA

ISSN: 2791-6766

DERGİ BİLGİSİ

PUBLICATION INFORMATION

İNTOBA

İNTOBA

İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi
Cilt 5, Sayı 2 – Aralık 2025
ISSN: 2791-6766

JHSSA

Journal of Humanities and Social Sciences Academy
International Peer-Reviewed Journal
Volume 5, Issue 2 – December 2025
ISSN: 2791-6766

Bu dergideki tüm makaleler turnitin programında taranmıştır.
All articles in this journal have been scanned in the turnitin programme.

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Research and Publication Ethics have been respected in the published articles; the international standards published by COPE (Committee on Publication Ethics) for Editors and Authors have been taken into consideration.

DİZİNLER VE VERİTABANLARI | INDEXING AND ABSTRACTING

ERIHPLUS

Türkeğitimindeksi – TEİ

Asos İndeks

İndex Copernicus

Yılda iki kez, Haziran ve Aralık aylarında yayınlanmakta olup, her bir sayı, alanında uzman (Doktor, Doçent, Profesör) hakemler tarafından titizlikle değerlendirilen özgün çalışmaları içermektedir.

İNTOBA, sosyal bilimler, eğitim bilimleri, kültür-sanat ve dil alanlarında özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları uluslararası bir platformda paylaşmayı amaçlayan, çift-kör hakemli, açık erişimli bir dergidir. Dergimiz, disiplinlerarası bir yaklaşımla, bu alanlardaki güncel tartışmalara, araştırmalara ve uygulamalara yer vermektedir.

*It is published twice a year, in **June** and **December**, and each issue contains original studies that are meticulously evaluated by expert referees (Doctor, Associate Professor, Professor).*

INTOBA is a double-blind peer-reviewed, open access journal that aims to share original and qualified scientific studies in the fields of social sciences, educational sciences, culture-arts and language on an international platform. With an interdisciplinary approach, our journal includes current discussions, research and applications in these fields..

CİLT | VOLUME 5 / SAYI | ISSUE 2 / ARALIK | DECEMBER 2025

YAYIN DİLİ / PUBLICATION LANGUAGE

Türkçe - English

Ücretsiz | Free of Charge

İMTYAZ SAHİBİ - YAYINCI | PROPRIETOR - PUBLISHER
Assist. Prof. Dr. Mehmet Nuri ŞANDA – Ardahan University

TASARIM | DESING
Oresoft Yazılım Ltd. Şti.

YÖNETİM YERİ VE YAZIŞMA ADRESİ
MANAGEMENT CENTER AND COMMUNICATION

www.intoba.org

info@intoba.org

intobadergisi@gmail.com

Sırrı Çelik Bulvarı No: 4 Kat: 9/124 Çekmeköy / İstanbul / Türkiye

İNTOBA'da yer alan makalelerdeki görüşler, bu görüşlerden doğabilecek hukuki ve cezai sorumluluklar, varsa yazım eksiklikleri ve hataları makale sahiplerine ait olup İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi'ni - İNTOBA'yı bağlamaz.

Bu dergide yayımlanan eserlerin telif hakları yazarlarına aittir. Bu nedenle İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (İNTOBA) yazarlardan hakem değerlendirme ücreti talep etmez ve makalesi yayımlanan yazarlara ödeme yapmaz. Makaleler, Creative Commons Alıntı-Gayriticari 4.0 (CC BY-NC) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Lütfen yazar ile iletişime geçmek için iletişim bilgilerinin yer aldığı eserin ilk sayfasına bakınız.

The opinions in the articles in INTOBA, the legal and criminal responsibilities that may arise from these opinions, and the spelling deficiencies and errors, if any, belong to the article owners and do not bind the Journal of Humanities and Social Sciences Academy - INTOBA.

The copyrights of the works published in this journal belong to their authors. For this reason, the Journal of Humanities and Social Sciences Academy - INTOBA does not demand a peer review fee from the authors and does not pay the authors whose articles are published. Articles are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC) International Licence. Please see the first page of the manuscript for contact information to contact the author.

DERGİ BİLGİSİ

PUBLICATION
INFORMATION

İNTOBA

EDİTÖR KURULU

BOARD OF EDITORS

İNTOBA

BAŞ EDİTÖR | EDITOR IN CHIEF

Emeritus Prof. Peter Benjamin Golden *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*

EDİTÖR | EDITOR

Prof. Dr. Elçin İbrahimov *Karabakh University - Xankendi - Azerbaijan*

Assist. Prof. Dr. Fasih Dinç *Ardahan University - Ardahan - Türkiye*

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ | ENGLISH LANGUAGE EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Fatma Köprülü *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

Assist. Prof. Dr. Bashir Saade *University of Stirling - Scotland - United Kingdom (UK)*

Dr. Üstün Yüksel *Independent Researcher - Kayseri - Türkiye*

Science Expert. Zeynep Sav *Republic of Turkey Ministry of National Education - Ankara - Türkiye*

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ | TURKISH LANGUAGE EDITORS

Assist. Prof. Dr. Yasemin Çürük *Dogus University - İstanbul - Türkiye*

Assist. Prof. Dr. Hatice Veli *Istanbul Gelisim University - İstanbul - Türkiye*

ALAN EDİTÖRLERİ | AREA EDITORS

ANTROPOLOJİ

Prof. Dr. Antonella Minelli *University of Molise - Molise - Italy*

ÇEVİRİ BİLİM, DİL BİLİM, FİLOLOJİ

Prof. Dr. Natalia Luchianciuc *B.P. Hasdeu State University - Cahul - Republic of Moldova*

Assoc. Prof. Dr. Jozef Stefcik *University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia*

EDEBİYAT VE KÜLTÜREL MİRAS

Assist. Prof. Dr. Sandra Guglielmi *University of Molise - Molise - Italy*

EĞİTİM BİLİMLERİ VE PEDAGOJİ

Prof. Dr. Kulash Mamirova *Kazakh National Women's Teacher Training Univ. Kazakhstan*

MÜZİK - SANAT

Prof. Dr. Katarina Eric *University of Kragujevac - Kragujevac - Serbia*

TARİH

Assoc. Prof. Dr. Alev Duran *İstanbul Aydın Üniversitesi - İstanbul - Türkiye*

PSİKOLOJİ

Prof. Dr. Rejep Rejepov *Cyprus Aydin University - Kyrenia - TRNC (Cyprus)*

SOSYAL BİLİMLER

Assist. Prof. Dr. Yaroslav Pylypchuk *National Pedagogical Dragomanov University - Kyiv, Ukraine*

SOSYOLOJİ

Assist. Prof. Dr. Kateryna Bannikova *Kharkiv University of Humanities - Kharkiv - Ukraine*

BİLİM KURULU

BOARD OF SCIENCE

İNTOBA

BİLİM KURULU | SCIENCE BOARD

Prof. Dr. Şerife Yorulmaz	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Hasan Yürek	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Martin Stokes	<i>King's College London University – London – İngiltere</i>	
Prof. Dr. Rabiye Murati	<i>University of Tetovo – Tetova – Republic of North Macedonia</i>	
Prof. Dr. Selahattin Avşaroğlu	<i>Necmettin Erbakan University – Konya – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Mirzana Pasic-Kodric	<i>International University of Sarajevo – Bosnia and Herzegovina</i>	
Prof. Dr. Nazife Aydınöğlü	<i>International Final University – Kyrenia – TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Leila Mingazova	<i>Kazan Federal University – Kazan – Russian Federation</i>	
Prof. Dr. Kateryna G. Mykhaylyova	<i>Kharkiv University of Humanities – Kharkiv – Ukraine</i>	
Prof. Dr. Nadiia Stezhko	<i>Kyiv National Economic University – Kyiv – Ukraine</i>	
Prof. Dr. Selahattin Döğüş	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University – K.Maraş – Türkiye</i>	
Prof. Dr. Cıldız Urmanbetova	<i>Kyrgyzstan-Turkey Manas University - Bishkek - Kyrgyzstan</i>	
Prof. Dr. Amina Siljak-Jesenkovic	<i>Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu – Bosnia and Herzegovina</i>	
Prof. Dr. Lütviyye Asgerzade	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences - Baku - Azerbaijan</i>	
Assoc. Prof. Dr. İbrahim Bozkurt	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i>	
Assoc. Prof. Dr. Artea Panajotovic	<i>Alfa BK University - Belgrade - Serbia</i>	
Assoc. Prof. Dr. Jolita Dudaite	<i>Mykolas Romeris University - Vilnius - Lithuania</i>	
Assoc. Prof. Dr. Richard Szanto	<i>University of Szeged - Szeged - Hungary</i>	
Assoc. Prof. Dr. Saida Quliyeva	<i>Baku State University - Baku - Azerbaijan</i>	
Assoc. Prof. Dr. Dragica Zugic	<i>University of Donja Gorica - Podgorica - Montenegro</i>	
Assoc. Prof. Dr. Shahnoza Nazarova	<i>Academy of Sciences of Uzbekistan - Uzbekistan</i>	
Assoc. Prof. Gabriela Dubcova	<i>University of Economics in Bratislava – Bratislava – Slovakia</i>	
Assist. Prof. Dr. Girayalp Karakuş	<i>Amasya University - Turkey</i>	
Assist. Prof. Dr. Raziikhan Abdieva	<i>Kyrgyzstan-Turkey Manas University - Bishkek - Kyrgyzstan</i>	
Assist. Prof. Dr. Radka Stolarikova	<i>Czech University of Life Sciences Prague – Czech Republic</i>	

HAKEM LİSTESİ

LIST OF REFEREES

İNTOBA

HAKEM LİSTESİ | LIST OF REVIEWERS

Prof. Dr. Süleyman Kaan Yalçın	<i>Fırat University - Elazığ - Türkiye</i>
Prof. Dr. Azizağa Necefzade	<i>Karabakh University - Hankendi - Azerbaijan</i>
Prof. Dr. Yılmaz Karadeniz	<i>Amasya University - Amasya - Türkiye</i>
Prof. Dr. Faride Allahverdiyeva	<i>Azerbaijan University of Languages - Baku - Azerbaijan</i>
Prof. Dr. Mehmet Emin Usta	<i>Sakarya University - Sakarya - Türkiye</i>
Assoc. Prof. Dr. Aytən Qurbanova	<i>Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası - Baku - Azerbaijan</i>
Assoc. Prof. Dr. Hatice Gedik	<i>Aksaray University - Aksaray - Türkiye</i>
Dr. Çiğdem Duman	<i>Tarsus University - Mersin - Türkiye</i>
Dr. Hasan Gürkan	<i>Toros University - Mersin - Türkiye</i>

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

İNTOBA

İNTOBA, Uluslararası, çift kör hakemli, akademik, açık erişimli bir dergidir. İNTOBA Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri, Bosna Hersek, İngiltere, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC. (Kıbrıs), Litvanya, Macaristan, Makedonya, Karadağ, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Türkiye ve Ukrayna'dan farklı disiplinlere mensup akademisyenleri bir araya getirmiştir.

AMAÇ

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy), eleştirel bakış açılarını teşvik eden dergi, farklı disiplinlere mensup bilim insanlarının bilimsel niteliği yüksek çalışmalarını yayınlamaya alanındaki bilgi birikimine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

KAPSAM

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi Antropoloji, Çeviri Bilim, Dilbilim, Filoloji, Edebiyat ve Kültürel Miras, Eğitim Bilimleri ve Pedagoji, Müzik, Sanat, Psikoloji, Sosyal Bilimler, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler alanlarında yapılan özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları uluslararası bir platformda paylaşmayı amaçlayan, çift-kör hakemli, açık erişimli bir dergidir.

Yayımlanma Ayları

İNTOBA, **Haziran – Aralık**'ta yayımlanır.

AÇIK ERİŞİM

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi, bilimsel çalışmaların ilerleyebilmesi için BOAI - Budapeşte Açık Erişim Bildirgesi'nde yer alan, hakemli dergi literatürünün açık erişimli olması girişimini destekler ve yayımlanan tüm yazıları herkesin okuyabileceği ve indirebileceği bir ortamda ücretsiz olarak sunar. İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi, editörler kurulu, yayın kurulu, danışma kurulu, yazarları ve hakemleri "Yayın Etiği Komitesi (Committee on Publication Ethics, COPE)" ve "Açık Erişim Dergiler Dizini (Directory of Open Access Journals, DOAJ)" gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş "Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık İlkeleri ve En İyi Uygulamalar"a bağlı kalarak, akademik ve etik standartlarla uyumlu bir şekilde yayıncılıkta yanlış uygulamaların önüne geçmeyi taahhüt eder.

INTOBA

INTOBA is an international, double-blind peer-reviewed, academic, open-access journal. INTOBA has brought together academics from various disciplines from Azerbaijan, the United States of America, Bosnia and Herzegovina, England, Italy, Kazakhstan, Kyrgyzstan, TRNC (Cyprus), Lithuania, Hungary, Macedonia, Montenegro, Uzbekistan, the Russian Federation, Serbia, Slovakia, Turkey, and Ukraine.

AIM

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy, a journal that promotes critical perspectives, aims to contribute to the body of knowledge in its field by publishing high-quality scientific works of researchers from various disciplines.

SCOPE

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy is a double-blind peer-reviewed, open-access journal that aims to share original and high-quality scientific studies in the fields of Anthropology, Translation Studies, Linguistics, Philology, Literature and Cultural Heritage, Educational Sciences and Pedagogy, Music, Art, Psychology, Social Sciences, Sociology, and International Relations on an international platform.

Publication Months

*INTOBA is published in **June and December**.*

OPEN ACCESS POLICY

INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy supports the initiative for open access to peer-reviewed journal literature, as stated in the BOAI - Budapest Open Access Initiative, for the advancement of scholarly work, and provides all published articles free of charge in an environment where everyone can read and download them. INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy, its editorial board, publication board, advisory board, authors, and reviewers are committed to preventing malpractice in publishing in accordance with academic and ethical standards by adhering to the "Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing" determined by organizations such as the "Committee on Publication Ethics (COPE)" and the "Directory of Open Access Journals (DOAJ)".

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

ARŞİV POLİTİKASI

İNTOBA – İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy)'de yayımlanan tüm çalışmalar derginin kendi web sitesinde yazar ve araştırmacıların faydalanması amacıyla arşivlenmektedir. Dergide yayımlanan tüm makalelere ait üst veriler ve tam metinler XML ve .pdf formatında 3. parti bulut bir sunucuda erişime kapalı bir şekilde saklanmaktadır. ZENODO aracılığıyla tüm makaleler (.pdf) formatında ZENODO sunucularında saklanmakta ve makaleye verilen doi numaralarıyla erişime sunulmaktadır. Dergide yayımlanan tüm makaleler Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Milli Kütüphane bünyesindeki EYDES SİSTEMİ'ne yüklenmekte ve orada depolanmaktadır.
<https://www.millikutuphane.gov.tr/page/eydes>

ARCHIVE POLICY

All works published in INTOBA – Journal of Humanities and Social Sciences Academy are archived on the journal's own website for the benefit of authors and researchers. All metadata and full texts of articles published in the journal are stored in XML and .pdf formats on a closed-access, third-party cloud server. Through ZENODO, all articles (.pdf) are stored on ZENODO servers and made accessible with the doi numbers assigned to the articles. All articles published in the journal are uploaded to the EYDES SYSTEM within the National Library affiliated with the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey and stored there:
<https://www.millikutuphane.gov.tr/page/eydes>

DOI KULLANIMI

DOI, alıntılama yapmak ve elektronik dokümanlara bağlantı vermek için kullanılmaktadır. DOI, elektronik yayımlamanın başlangıcında yayımcı tarafından belgelere atanan, alfa-nümerik şeritlerden oluşur ve benzersizdir. Atanan DOI hiçbir şekilde değişmez. Bu sebeple, bir dokümandan alıntılama yapmak için uygun bir araçtır. İNTOBA (ISSN: 2791-6766), yazarlara, bir makalenin kendi kendine arşivleme (yazarın kişisel web sitesi) ve yayınlandıktan sonra kurumsal bir havuzda arşivleme için bir makalenin (yayıncı pdf) nihai yayınlanmış sürümünün kullanılmasına izin verir.

DOI USAGE

DOI can be used for citation and linking to electronic documents. DOI consists of unique alphanumeric strings assigned to documents by the publisher at the beginning of electronic publication. The assigned DOI never changes. Therefore, it is a suitable tool for citing a document.

İNTOBA (ISSN: 2791-6766) allows authors to use the final published version of an article (publisher pdf) for self-archiving (author's personal website) and archiving in an institutional repository after publication.

İNTİHAL POLİTİKASI

İNTOBA'ya gönderilen tüm çalışmalar Turnitin İntihal Tespit Programı ile taranmaktadır. Makalelerin intihal (benzerlik) oranı en fazla % 20 olmalıdır. Bu oranı geçen makaleler reddedilerek yazar(lar)ına iade edilir. Raporda makalelerin tek bir kaynağa benzeşim oranı %10 ve üzeri olamaz. Benzerlik oranı %20'in altında olsa da sorun görülen makalelerin değerlendirme süreci sonlandırılır. Tezden üretilen makalelerde benzerlik oranı % 30'u geçemez.

PLAGIARISM POLICY

All submissions sent to INTOBA are scanned with the Turnitin Plagiarism Detection Program. The plagiarism (similarity) rate of articles must be a maximum of 20%. Articles exceeding this rate are rejected and returned to the author(s). In the report, the similarity rate of articles to a single source cannot be 10% or higher. Even if the similarity rate is below 20%, the evaluation process of articles with identified issues is terminated. For articles derived from theses, the similarity rate cannot exceed 30%.

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

İNTOBA - İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi (Journal of Humanities and Social Sciences Academy), Committee on Publication Ethics (COPE), ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) yayın etiği ilkelerini benimsemiştir. Directory of Open Access Journals (DOAJ) ve Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönetmeliği tarafından yayınlanan Ulusal ve Uluslararası Etik Yayıncılık İlkeleri'ni benimsemiştir.

Editör ve Bilim / Yayın Kurulu Üyelerinin Dergide Makale Yayınlama Politikası:

- Derginin içeriğinin çeşitliliğini korumak ve diğer yazarlara daha fazla fırsat tanımak amacıyla derginin yayıncısı, baş editörü, editörleri, alan editörleri, yayın ve bilim kurulu üyeleri dergiye yayınlanmak üzere her yıl en fazla 1 (bir) makale gönderebilir.
- Her sayıda, dergi yönetiminden en fazla 2 (iki) kişinin makalesi yayınlanabilir. Daha fazlası yayınlanamaz.

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Ön Değerlendirme Süresi: Ön değerlendirme süreci 15 gün içinde tamamlanmaktadır. Ön değerlendirme sürecinden başarıyla geçen makaleler için hakem süreci başlatılmaktadır.

Çift Kör Hakem Süreci: Dergimiz çift kör hakem süreci yürütmektedir. Hakemlerin yazarlarla aynı kurumdan olmamalarına özen gösterilmektedir. Hakemlerin isimleri titizlikle saklanmakta ve hiçbir şekilde açıklanmamaktadır.

Hakem Ataması ve Karar: Makalenin alanına göre ilk aşamada iki hakem tayin edilmektedir. Gelen raporlar doğrultusunda editör incelemesini yapmakta ve bir karara varmaktadır. Editör gerekli görürse ilave hakem görüşüne başvurabilmektedir. Bir ret ve bir majör/minör revizyon veya kabul kararı verilmesi halinde editör üçüncü bir hakem görüşüne gerek duymadan kendi değerlendirmesini yaparak makale hakkında karar alabilir.

MAKALE YAZIM KURALLARI

Dergimiz gönderilen makaleler APA 6 referans formatına uygun hazırlanmalıdır. Yayımlanmak üzere gönderilecek bilimsel çalışmaların EASE (European Association of Science Editors) ilkelerindeki esaslar (Başlık, Yazar Listesi, Özet, Anahtar Kelimeler, Giriş, Yöntem, Bulgular ve Sonuç) dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

INTOBA - Journal of Humanities and Social Sciences Academy has adopted the publication ethics principles of the Committee on Publication Ethics (COPE) and ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors). It has adopted the National and International Ethical Publishing Principles published by the Directory of Open Access Journals (DOAJ) and the Council of Higher Education Scientific Research and Publication Ethics Directive.

Policy on the Publication of Articles by Editors and Science/Publication Board Members in the Journal:

- To maintain the diversity of the journal's content and provide more opportunities for other authors, the journal's publisher, editor-in-chief, editors, field editors, and members of the publication and science boards can submit a maximum of 1 (one) article each year for publication in the journal.
- In each issue, a maximum of 2 (two) articles from the journal management can be published. More than this cannot be published.

EVALUATION PROCESS

Preliminary Evaluation Period: The preliminary evaluation process is completed within 15 days. For articles that successfully pass the preliminary evaluation process, the refereeing process is initiated.

Double-Blind Peer Review Process: Our journal employs a double-blind peer review process. Care is taken to ensure that the referees are not from the same institution as the authors. The names of the referees are meticulously kept confidential and are not disclosed in any way.

Referee Assignment and Decision: In the initial stage, two referees are assigned according to the field of the article. Based on the received reports, the editor conducts a review and makes a decision. If the editor deems it necessary, they may consult an additional referee. If one rejection and one major/minor revision or acceptance decision are received, the editor can make a decision about the article based on their own evaluation without needing a third referee's opinion.

ARTICLE WRITING GUIDELINES

Articles submitted to our journal must be prepared in accordance with the APA 6 reference format. Scientific works submitted for publication should be prepared taking into account the principles in the EASE (European Association of Science Editors) guidelines (Title, List of Authors, Abstract, Keywords, Introduction, Method, Findings, and Conclusion).

DERGİ HAKKINDA

ABOUT THE JOURNAL

İNTOBA

MAKALENİN SAYFA TASARIMI

- Makalenin tümü Cambria yazı fontu ile A4 kağıt boyutunda yazılmalıdır.
- Sayfa yapısı olarak sağ, sol, alt ve üst kısımlardan 2,54 cm kenar boşluğu bırakılmalıdır.
- Satır aralıkları 1,15 cm şeklinde ayarlanmalıdır.
- Kapak sayfasındaki Türkçe ana başlık 11 punto, koyu ve büyük harfle; İngilizce ana başlık 11 punto, koyu, küçük harfle; özet abstract ve künyede kullanılan yazılarda 8 punto kullanılmalıdır.
- Makalenin iç bölümlerinde tüm yazılar 11 punto ile yazılmalıdır.
- Tablo, harita, fotoğraf, şekillerin başlık, içerik ve altında verilen kaynakları iki yana yaslı ve 10 punto ile yazılmalıdır.
- Sayfa en altında verilen dipnotlar da 10 punto ile yazılmalıdır.
- Paragraflar başında girinti bırakılmamalıdır.
- Paragraflar öncesi ve sonrasında 6nk boşluk bırakılmalıdır.
- Yazılarda ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'na uyulmalıdır.
- Dergimizin Türkçe ve İngilizce "Örnek Makale Yazım Şablonu"na web sitemizdeki Formlar menüsünden ulaşabilirsiniz.

ARTICLE PAGE DESIGN

- The entire article must be written in Cambria font on A4 paper size.
- A margin of 2.54 cm should be left on the right, left, bottom, and top sides as the page layout.
- Line spacing should be set to 1.15 cm.
- The Turkish main title on the cover page should be 11 points, bold, and in uppercase letters; the English main title should be 11 points, bold, and in lowercase letters; the text used in the abstract and author information should be 8 points.
- All text in the body of the article should be written in 11 points.
- The titles, content, and sources given below tables, maps, photographs, and figures should be written in 10 points and justified.
- Footnotes given at the bottom of the page should also be written in 10 points.
- No indentation should be left at the beginning of paragraphs.
- A spacing of 6nk should be left before and after paragraphs.
- The Turkish Language Association's Spelling Guide should be followed in writings and abbreviations.
- You can access the Turkish and English "Sample Article Writing Template" of our journal from the Forms menu on our website.

GİZLİLİK BİLDİRİMİ

Editör, değerlendirme sürecinde gizliliği korumalıdır. Yazarların çalışmaları, hakemlere ve yayın ekibi dışında hiçbir kişiye açıklanmamalıdır. Hakem raporları da gizli tutulmalı ve yalnızca ilgili kişilerle paylaşılmalıdır.

CONFIDENTIALITY STATEMENT

The editor must maintain confidentiality during the evaluation process. Authors' work should not be disclosed to any individuals other than the reviewers and the publishing team. Reviewer reports must also be kept confidential and shared only with the relevant parties.

ÜCRET POLİTİKASI

İNTOBA, yazarlardan gönderim bedeli, makale işleme bedeli, yayım ve basım ücreti gibi isimler altında **hiçbir ücret almaz**. Makale yayınlamak için de yazarlara ödeme yapılmamaktadır.

FEE POLICY

INTOBA does not charge authors any fees under names such as submission fee, article processing fee, publication fee, or printing fee. Authors are also not paid for publishing articles.

LİSANS

İNTOBA - İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi'nin, açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC 4.0) ile lisanslıdır.

LICENSE

The open-access articles of INTOBA - Journal of Humanities and Social Sciences Academy are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ | RESEARCH ARTICLES

Edebiyat - Dil - Kültür Çalışmaları | Literature - Language - Culture Studies

Anar Farajov *Language death under globalization: Causes and level of danger* 77-87

Küreselleşme Altında Dil Ötümü: Nedenleri ve Tehlike Seviyesi

Sosyal Bilimler - Tarih | Social Sciences - History

Edip Uzundal *19. Yüzyıl Osmanlı basınında medeniyet tasvirleri: Zerrât mecmuası örneği* 88-111

Asiye Ay *Depictions of Civilization in the Ottoman Press of the 19th Century: The Case of Zerrat Magazine*

Edebiyat - Dil - Kültür Çalışmaları | Literature - Language - Culture Studies

Gunel Hümmetova *Bakhtiyar Vahabzade Lirîğinin Konu Çevresi ve Multikültürel Değerleri* 112-125

The Theme Scope and Multicultural Values of Bakhtiyar Vahabzade's Lyrics

Eğitim Bilimleri | Educational Sciences

Dudu Pelin Koylu *Mevsimlik Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Karşı Tutumlarının İncelenmesi* 126-146

Vehbi Uzundağ *An examination of the attitudes of seasonal agricultural worker students towards school*

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

İNTOBA

*
Edip Uzundal

**
Asiye Ay

19. YÜZYIL OSMANLI BASININDA MEDENİYET TASVİRLERİ: ZERRÂT MECMUASI ÖRNEĞİ

Özet: Bu çalışma, 19. yüzyıl Osmanlı basınında medeniyet anlayışının nasıl inşa edildiğini ve farklı kültürlerin bu bağlamda nasıl temsil edildiğini, Avlonyalı Süreyya Bey'in 1886-1887 yıllarında yayımladığı Zerrât Mecmuası örneği üzerinden incelemektedir. Osmanlı modernleşmesinin hız kazandığı Tanzimat ve II. Abdülhamid dönemlerinde basın-yayın faaliyetleri, yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda ideolojik yönlendirme aracı olarak önemli bir işlev üstlenmiştir. Zerrât Mecmuası, bu dönemde Osmanlı aydınının Batı ve Doğu medeniyetlerini karşılaştırma çabalarının ansiklopedik bir yansımasıdır. Mecmuada Japonlar, Koreliler, Franklar gibi farklı toplumlara dair bilgiler, Osmanlıların kendi medeniyetini bu örneklerle mukayese etmesine imkân sağlamıştır. Uzak coğrafyalar ve farklı topluluklara dair bilgilere ulaşmanın hâlâ zor olduğu 19. yüzyıl sonları için bu tarz ansiklopedik mecmuaların yayınlanmış olması hem dönemin Osmanlı toplumu hem de günümüz kültür araştırmacıları için çok kıymetlidir. Bu çalışmada, Zerrât Mecmuası ana kaynak olarak ele alınmıştır. Ayrıca mecmuada farklı medeniyetlere ve onların tarihi gelişimine dair verilen bilgiler dönemin diğer mecmualarıyla birlikte arşiv belgeleri ve telif eserlerle desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, 19. yüzyıl, Avlonyalı Süreyya Bey, Zerrât Mecmuası, Medeniyet.

Depictions of Civilization in the Ottoman Press of the 19th Century: The Case of Zerrât Magazine

Abstract: This study examines how the concept of civilization was constructed in the 19th-century Ottoman press and how different cultures were represented within this context, using Zerrât Magazine, published by Avlonyalı Süreyya Bey between 1886 and 1887, as a case study. During the Tanzimat and the reign of Abdülhamid II, when Ottoman modernization accelerated, press and publishing activities served not only as a means of disseminating information but also as an important tool for ideological guidance. Zerrât Magazine reflects the encyclopedic efforts of the Ottoman intellectuals of the period to compare Western and Eastern civilizations. It provided information on societies such as the Japanese, Koreans, and Franks, allowing Ottomans to evaluate their own civilization in relation to these examples. For the late 19th century, when access to knowledge about distant lands and foreign communities was still limited, the publication of such encyclopedic magazines holds significant value for both contemporary Ottoman society and modern cultural researchers. In this study, Zerrât Magazine is analyzed as the primary source. The information it provides on different civilizations and their historical development is further supported by other periodicals, archival documents, and secondary literature from the era.

Keywords: Ottoman Empire, 19th Century, Avlonyalı Süreyya Bey, Zerrât Mecmuası, Civilization.

Açıklama / Explanation: Bu makale, Asiye AY tarafından Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde sunulan "Avlonyalı Süreyya Bey'in Zerrât isimli Mecmuası'nın Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (1886/1887 (H.1304.))" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author * Doktor Öğretim Üyesi, Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye, edip.uzundal@gop.edu.tr

** Uzman, Bağımsız Araştırmacı, Tokat, Türkiye, asiyeay35@gmail.com

Atf için / How to cite this article (APA 6): Uzundal, E. & Ay, A. (2025). 19. Yüzyıl Osmanlı Basınında Medeniyet Tasvirleri: Zerrât Mecmuası Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Akademik Dergisi*, 5(2), 88-111.

Lisans / Licence: Bu eser Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18071229>

INTOBA, Aralık/December 2025; 5(2), 88-111.

ISSN: 2791-6766 - www.intoba.org

MAKALE GEÇMİŞİ / ARTICLE HISTORY

Gönderim (Received): 07.10.2025

Revizyon (Revised): 27.12.2025

Kabul (Accepted): 29.12.2025

GİRİŞ

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti için yalnızca siyasi değil, aynı zamanda kültürel ve zihinsel bir dönüşüm dönemidir. Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla başlayan modernleşme süreci, II. Abdülhamid döneminde merkezileşme, sansür ve eğitim politikalarıyla farklı bir yön kazanmıştır. Bu süreçte basın-yayın organları ve özellikle mecmualar hem bilgi aktarımı hem de bilgilerin yönlendirilmesi hususundan önemli araçlar hâline gelmiştir. Bu bağlamda 1886-1887 senelerinde Sultan II. Abdülhamid döneminde İstanbul'da yayın hayatına sunulan ve Avlonyalı Süreyya Bey tarafından çıkarılmış olan Zerrât¹ Mecmuası, dönemin ansiklopedik mecmularından biri olarak dikkat çekmektedir. Beş cilt şeklinde çıkarılan mecmuanın içeriğinde, tarihsel, kültürel, edebi ve toplumsal pek çok konuyu barındırmasıyla yalnızca bir bilgi kaynağı değil, aynı zamanda Osmanlı aydınının dış dünyaya bakışını yansıtan bir düşünce platformudur. Bu vesile ile farklı medeniyetlerin tarihlerini, kültürlerini, sosyal çevrelerini görmemize ve kendi medeniyet çevremizde değerlendirmemize imkân tanımıştır.

Müellifi tarafından "risâle-i mevkute" şeklinde zikredilen Zerrât, isminin geçmiş olduğu çalışmalarda ve araştırma alanlarında dergi ve mecmua şeklinde yazılmıştır. II. Abdülhamid zamanında, 1886-1887 (H.1304-1305) senelerinde 5 sayı olarak Maârif Nezaretinin izni ve incelemesi ile Avlonyalı Süreyya Bey tarafından çıkarılmış olup, her bir sayısı 32'şer sayfadan oluşup toplam 160 sayfa yazılmıştır. İstanbul yayın hayatına sunulmuştur. İlk üç sayısı 1886 senesinde dördüncü ve beşinci sayısı 1887 senesinde çıkarılmıştır. Zerrât Mecmuasının sayılarının hangi günlerde ve aylarda yayımlandığı ise belirtilmemiştir. Tek yazarı derginin kapak sayfasında da mevcut olduğu üzere, Avlonyalı Süreyya Bey'dir, yazar dışında dergi içerisinde başka bir isme rastlanılmamıştır. Zerrât'ın tüm sayılarında sahibi ve naşiri Kitapçı Arakel olarak belirtilmiştir.

Medeniyet² kelimesinin Türkçe literatürde 1838'lerden itibaren kullanıldığı görülmektedir. Medeniyet doğrudan Osmanlıların türettiği bir kelimedir. Lakin Osmanlılar, medeniyet kelimesini kendi kültürlerine bağlı olarak değil de Avrupa'dan gelen kavrama karşılık olarak düşünmüşlerdir (Baykara, 1992, s. 1). Medeniyet kelimesi Osmanlı aydınının kavram dünyasında merkezi bir alan olmuştur. İncelenen basın-yayın gruplarında da sık kullanılan kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı aydınları ve bürokratları, medeniyet kavramını kullanarak uygarlığı dinî ve kültürel bağlamından ayırmış, onu evrensel ve üstün bir yaşam biçimi olarak tanımlamışlardır (Reyhan & Halaçoğlu, 2023, s. 6-7). Bu kavramın Osmanlılar tarafından türetilmesi, "civilisation" kelimesinin Osmanlı kültürüne uygun görülmemesi ve buna karşılık olarak yeni bir kavram oluşturma isteğinden kaynaklanmıştır³. Civilisation, Osmanlı toplumunun inancı, ahlak ve değerlerle çelişen, Avrupa merkezli sömürü düzeninin meşruiyet aracı olan bir kavramdı. Buna rağmen Osmanlı uleması ve yazarları, bu kelimeyi tamamen olumlu anlam taşıyan "medeniyet" ile özdeşleştirerek topluma benimsettiler (Vatandaş & Vatandaş, 2023, s. 419). Böylece Osmanlı Devleti'nde medeniyet kavramı modern anlamıyla; belirli alanlarda aşamalı bir ilerleme sonucunda önceki durumdan daha yüksek bir seviyeye ulaşmayı amaç edinir.

¹ Zerrât: Kelime anlamı itibari ile "saçmak, yaymak, dağıtmak" anlamına gelen zerr veya zer kökünden türetilmiş olan Arapça kökenli "zerre" kelimesinin çoğulu olup, pek ufak parçalar, zerreler, moleküller manasına gelmektedir.

² Medeniyet; Bir millet ve toplumun maddi, manevi varlığına ait üstün niteliklerden, değerlerden, fikir ve sanat hayatındaki çalışmalardan, ilim, teknik gibi alanlardan faydalanarak ulaştığı rahatlık, uygarlıktır. (<https://lugatim.com/s/MEDENİYET> Erişim: 27.08.2025).

³ Osmanlı Devleti'nin modernleşme medenileşme sürecini daha detaylı bilgi için (Lewis, 1993; Berkes, 2003).

Bu ilerleme sürecini kayda geçirenlerin, kaydetmeyenlere kıyasla daha imtiyazlı ve üstün bir konum edinmesini de ifade etmektedir (Görgün, 2003, s. 298).

Osmanlı toplumu, medeniyet kavramını müspet ve tekâmül unsurlarıyla benimsemekte, dönemin bazı aydınları da farklı milletlerin yaşayış biçimlerini inceleyerek bu anlayışı somutlaştırmaya çalışmaktaydılar. Bu bağlamda, Avlonyalı Süreyya Bey'in Zerrât Mecmuası önemli bir örnek teşkil etmektedir. Süreyya Bey, Zerrât Mecmuasında *âdât ve rüsûm* başlığı altında farklı toplumların yaşam tarzlarını ve onlara has kültürel özelliklerini detaylı bir şekilde ortaya koyar. Bu gözlemler Cemâhîr-i Müttefika Devletleri (Birleşik Devletler-Amerika), Japonya, Kore, Franklar ve Avrupa Medeniyetleri başlıkları altında şekillenir. Süreyya Bey, mecmuasında medeniyetler üzerine yazdığı yazılarında hem kendi gözlemlerine dayanan bilgileri hem de araştırma ve okumaları sonucunda edindiği verileri aktarmaktadır. Medeniyetlerin tarihsel, kültürel ve sosyal yönlerine geniş biçimde yer vererek, Osmanlı Devleti'nin bu açılardan diğer medeniyetlerle karşılaştırılmasına imkân sağlamıştır.

Bu çalışmada, Süreyya Bey'in Zerrât Mecmuası'nda farklı toplumlara ilişkin gözlemleri üzerinden Osmanlıların medeniyet anlayışının nasıl şekillendiğini ve farklı kültürlerle karşılaştırılmaya başlandığından itibaren nasıl yorumlandığını ele alınacaktır. Ayrıca, mecmuada yer alan medeniyetlerin tarihsel, kültürel, sosyal ve toplumsal özelliklerini inceleyerek bunların Osmanlı Devleti bağlamındaki yansımaları değerlendirilecektir.

AVRUPA'YA RAKİP SESSİZ VE HIZLI İLERLEYİŞ: CEMÂHİR-İ MÜTTEFİKA DEVLETLERİNİN (AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ) GELİŞMESİ

Cemahir-i Müttefika devletlerini oluşturan birliklerin geçmişteki ve günümüzdeki durumları arasında görülen fark ve orana dikkatle bakıldığında, medeniyet yolunda ne kadar olağanüstü bir hızla ilerlemiş oldukları anlaşılmakta ve bu durum dünyada ilk defa gözlemlendiği için dikkat sahiplerini şaşkınlık ve hayrete düşürmektedir. Cemahir-i Müttefika Devletleri'nin kuruluşu, 15. yüzyılda başlayan göç olaylarına kadar dayanmaktadır. Avrupa'da yaşanan savaşlar, doğudaki zenginliklere ulaşma arzusu ve yeni kıtanın keşfi ile insanlar baskılardan daha uzak, özgür ve refah içinde bir hayat kurabilmek için akın akın bu yeni kıtaya göç etmişlerdir (Önder, 2018, s. 59-60). 1585 yılında Sir Walter, İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth adına bu bölgeyi ele geçirdiğini bildirerek, kraliçenin "Bakire Kraliçe" olarak anılmasından esinlenip bölgeye "Virginia" adını vermiştir. Söz konusu bölge, diğer kıtalar gibi tamamen vahşi bir çöl olup İngilizler ile yerli halk uzun bir müddet savaşmış ve hükümetleriyle büyük anlaşmazlıklara girmişlerdir. İngilizler, Virginia'daki medeniyeti geliştirmeyi başarmışlardır. Ancak zamanla vergi gelirlerini artırmaya ve kendi çıkarlarını korumaya yönelik İngilizlerin hırslı tutumları, Amerika'daki doğal kaynakların yetersiz kalmasına ve halkın ağır vergiler altında ezilmesine yol açmıştır. Ayrıca ticareti tamamen kendi kontrollerine alarak tekel oluşturmuş olmaları, Amerikalıların tepkisini ve şikâyetlerini giderek artırmıştır. Özellikle 1760 yılına doğru, İngilizlerin Amerikalıların ithal ettiği her türlü mala yüksek gümrük vergileri koyması ve temel bir ihtiyaç olarak görülen çaydan da kilogram başına üç peni vergi alınması, halk arasında büyük bir tepki ve huzursuzluğa neden olmuştur (Karaağaç, 2020, s. 135). Bu nedenle halk, çay yüklü gemilerin boşaltılmasını engellemiş; o dönemde iskelelerde birçok hurda gemi bulunmasına rağmen Amerikalı koloniciler bir gemiye saldırarak yükünü denize dökmüş ve imha etmiştir. Böylece, Amerikan tarihinde ilk halk protestosu ve kalkışması olarak kabul edilen "Boston Çay Partisi" olayı gerçekleşmiştir (Önder, 2018, s. 62). İngilizler bu hareketler üzerine sert önlemler almaya başlamış, Amerikalılar ise karşılık olarak çeşitli girişimlerde bulunmuş ve on üç eyaletten oluşan bir heyet toplamıştır. Bir yıl sonra düşmanca eylemler başlamış ve yedi yıl süren savaşın ardından, 3 Eylül 1783'te

Birleşik Devletler bağımsızlığını ve özgürlüklerini ilan etmiştir. Özetle, 16. yüzyıl ortasında Amerika'ya göç eden yeni yerleşimciler, önceki yerleşimcileri dikkate almayarak 17. yüzyıl başlarında bölgede egemenliklerini sağlamışlardır (Erinç, 1991, s. 45) Bu şekilde bağımsız sayılan on üç birleşik hükümet, "Virginia, Delaware, Kentucky, Maryland, Massachusetts, Pennsylvania, New Jersey, Güney Carolina, Kuzey Carolina, New York, New Hampshire, Rhode Island ve Yorklyn adıyla bilinen cumhuriyetlerden ibarettir (Zerrât Mecmuası, S. 1, s.9)

Bağımsızlığını ilan eden eyaletlerin yüzölçümü 2.112.400 km² ve nüfusu 3.929.827 idi. Bu eyaletlerin 75 milyon dolar borcu vardı ve temel ihtiyaçları ile uygarlığın gerektirdiği araçları dışarıdan almak zorundaydılar. Yeni kurulan cumhuriyet hükümetleri ise savaşın doğuracağı yıkımı göze alamıyor ve yönetimi güvence altına alacak yeterli güç ve imkânlara sahip değildi. Yani Birleşik Devletler (Cemâhir-i Müttefika) hükümeti, medeniyetin yeni doğmuş bir çocuğu gibi (nevzâd-ı medeniyet), halkın ihtiyaç ve zorunluluklarına yönelik girişimlerini çeşitli anlaşma ve sınırlamalarla yürütmek zorundaydı (Karaağaç, 2020, s. 135-139; Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 9).

O dönemde Birleşik Devletler sınırları içinde fabrikalar kurulmuş, yerli sanayi ve ürünler hem yurt içinde hem de yurt dışında rağbet görmeye başlamıştır. 1861 yılına kadar genel ilerleme bu şekilde devam etmiş, özellikle "New England" bölgesi sanayi açısından öne çıkmıştır. Ancak aynı yılda başlayan ve dört yıl süren iç savaş, ülkeyi yeniden büyük bir felakete sürüklemiştir. Güney yönetimi köleliğin devamını desteklerken, kuzey yönetimi köleliğin kaldırılmasını savunmuştur. Neticede Kuzey galip gelmiş, kölelik kaldırılmış ve esirler serbest bırakılarak konu çözüme kavuşturulmuştur (Karaağaç, 2020, s. 141-145). Serbest bırakılan kölelerin maddi değeri yaklaşık 4,5 milyon dolar olup, bu süreçte taraflardan bir milyona yakın kişi zarar görmüştür. Neticede yaklaşık 2 milyar dolar maddi kayıp meydana gelmiştir. Bu nedenle Amerika toprakları büyük ölçüde tahrip olmuştur. Buna rağmen Birleşik Devletler halkı, ardışık şoklara rağmen gelişimini sürdürmüş ve iç savaştan sonra yirmi yıl içinde Avrupa ile rekabet edebilecek, hatta bazı alanlarda üstünlük gösterebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Bu ilerleme öncelikle nüfus artışıyla başlamış olup, Amerikan büyümesini anlamak için Zerrât Mecmuası'nda Süreyya Bey'in gözlemleri incelenebilir.

Tablo 1: Birleşik Devletler'de Nüfus Artışı

Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus
1790	3.929.827	1820	9.638.161	1860	31.443.321
1800	5.305.925	1830	12.866.020	1870	38.558.371
1810	7.239.814	1840	17.099.454	1880	50.438.960
		1850	23.191.876	1885	53.671.480

Kaynak: Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 10.

Bu tablo, 1790–1885 yılları arasında nüfusun hızlı ve sürekli bir artış gösterdiğini ortaya koyuyor. 1790'da yaklaşık 4 milyon olan nüfus, 60 yıl içinde 31 milyonu aşmış, 1885'e gelindiğinde ise 53,6 milyona ulaşmıştır. Artış özellikle 1820 sonrası hızlanmış; 1830–1860 döneminde nüfus neredeyse her 10 yılda bir 5–8 milyon kişi artmıştır. Bu hızlı büyüme, o dönemde göçlerin artması, batıya doğru genişleme, yüksek doğum oranları ve sanayileşmenin etkisiyle şehirleşmenin hızlanması gibi dinamiklerle açıklanabilir. Genel olarak tablo, 19. yüzyıl ABD'sinin güçlü bir demografik büyüme sürecinde olduğunu göstermektedir.

Birleşik Devletler'in hızla artan nüfusu ve çeşitlenen toplumsal yapısı, ülkenin ekonomik dönüşümünü de doğrudan etkilemiş ve dış ticaret göstergelerinde belirgin değişimlere yol açmıştır. Bu hızlı nüfus artışının arka planını anlamak için, aynı dönemde Birleşik Devletler'e yönelen yoğun göç hareketlerine ve ülkenin demografik yapısındaki çeşitlenmeye bakmak gerekmektedir. Birleşik Devletler'in nüfusu, dünyanın pek çok yerinden özellikle de Avrupa'dan

gelen göçmenlerin buraya yerleşmeyi tercih etmesi ve yerel yönetimin sağladığı güvenlik ve düzen sayesinde artmıştır. 1790-1885 yılları arasında Birleşik Devletler'e gelen yabancı sayısı on milyonu aşmıştır. Bu göçmenlerin %46'sı İngiltere ve İrlanda'dan, %29'u Almanya'dan, %3,5'u Fransa'dan, %3'ü İskandinav ülkelerinden, %8'i İsviçre'den ve geri kalanı çeşitli ülkelerden gelmiştir (Erinç, 1991, s. 44). Ayrıca, 1885 yılında Birleşik Devletler'de 6.577.151 Siyahi, 105.717 Slav ve 260.000 Kızılderili yaşamaktaydı. New York şehrinin nüfusu 1739 yılında yalnızca 4.622 iken, 1788'de 23.614, 1791'de 33.331, 1845'te 371.123, 1850'de 505.547, 1860'ta 813.669, 1870'te 942.292, 1880'de 1.209.561 ve 1885'te 1.343.195 olarak kaydedilmiştir. Günümüzde ise ABD'nin nüfusu 347.275.807'ye ulaşmıştır (<https://www.worldometers.info/tr/dunya-nufusu/abd-nufusu>).

Ticaret

1883 yılına kadar Birleşik Devletler'de ithalat, ihracattan fazla iken, bu yıldan sonra her yıl ihracatın ithalattan yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, ülkenin genel servetinin ilerleme düzeyini ölçmede önemli bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. İhracat fazlası 1874'te 57.100.000, 1876'da 120.200.000, 1878'de 261.700.000, 1880'de 584.000.000 ve 1885'te 871.000.000 dolara ulaşmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinin bu denli büyümesi ve diğer ülkelerle karşılaştırılamayacak ölçüde genişlemesinin temel nedeni, sahip olduğu devasa üretim değerleridir (Erinç, 1991, s. 45-46).

İthalatın azalması ve ihracatın artması, sanayi araçlarının ve yerel ihtiyaçların ülkede üretilmeye başlanmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca tarım, zanaat ve teknolojik icatların geliştirilmesi, Birleşik Devletler'in Avrupa ile rekabet edebilecek düzeye ulaşmasını sağlamıştır. Ülkenin genel olarak verimli topraklara sahip olması ve bayındırlık ile imara elverişli olması da üretimi desteklemiştir. 1850 yılında 37 milyon hektolitreye buğday, 278 milyon hektolitreye mısır ve 5,3 milyon hektolitreye yulaf üretilirken, 1880 yılında üretim sırasıyla 174 milyon hektolitreye buğday, 554 milyon hektolitreye mısır ve 9,5 milyon hektolitreye yulafa ulaşmıştır. Günümüzde ise çeşitli tahılların toplam üretimi 950 milyon hektolitreyi aşmakta ve kişi başına 17,5 hektolitreye düşmektedir. Karşılaştırma olarak, Almanya'da kişi başına 6,5 hektolitreye, Fransa'da 6 hektolitreye ve İngiltere'de 4 hektolitreye tahıl düşmektedir (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 11). Bu veriler, Birleşik Devletler'in 19. yüzyıldan itibaren tarımsal üretimde olağanüstü bir büyüme kaydederek hem kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen hem de uluslararası ölçekte güçlü bir rekabet gücüne ulaşan bir ekonomik yapıya kavuştuğunu göstermektedir.

Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler, tahıl ihtiyaçlarını karşılamak için dışa bağımlı olup, önemli miktarda tahıl ithal etmektedir. Britanya, transit edilen tahıllar dışında 1,2 milyar; Almanya 350 milyon; Fransa ise 60-100 milyon şilin değerinde tahıl ithal etmektedir. Avrupa'daki diğer bazı ülkelerde ise Avusturya-Macaristan 220 milyon, Rusya 1 milyar ve Romanya 60 milyon şilin değerinde tahıl ihraç etmektedir. Buna karşılık Birleşik Devletler, tarım makinelerinin etkinliği, üretim düzeni ve halkının çabası sayesinde tahıl üretiminde Avrupa ülkelerinden üstünlüğünü göstermektedir. Bu durum, ülkenin tarımsal verimliliği ve küresel tahıl piyasasındaki güçlü konumunu kanıtlamaktadır (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 11). Bu veriler, Birleşik Devletler'in yalnızca kendi ihtiyacını karşılayan bir tarım ülkesi olmaktan çıkarak dünya tahıl piyasasının belirleyici aktörlerinden biri hâline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır

⁴ Ticarete buğdaylarda aranan ve dünya standartlarında sınıflandırmada esas alınan değerlendirmelerinden biri de hektolitreye ağırlığıdır. Hektolitreye ağırlığı, 100 litre buğdayın kg cinsinden ifadesidir.

Birleşik Devletler, tahıl üretiminin yanı sıra her yıl 800 milyon şilin değerinde pamuk ihraç etmekte ve aynı zamanda yerel üretim için yeterli miktarda pamuğu elinde bulundurmaktadır. 1860 yılında, köleliğin devam ettiği dönemde 4.884.770 balya pamuk üretilmişken, köleliğin kaldırılmasından sonra bu miktar azalmamış, aksine artarak 1885 yılında 5.000.675 balyaya ulaşmıştır. Tütün üretiminde de ülke önemli bir ilerleme göstermiştir. 1860 yılında 75 milyon libre⁵ tütün üretilirken, 1870'te 262 milyon libreye, 1880'de ise 370 milyon libreye yükselmiş ve günümüzde bu miktar daha da artmıştır (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 11). Bu veriler, Birleşik Devletler'in pamuk ve tütün gibi stratejik tarımsal ürünlerde de istikrarlı bir üretim artışı göstererek dünya piyasalarındaki güçlü konumunu pekiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Zerrât Mecmuası'nın verilerine göre, Amerika Birleşik Devletleri'nde hayvan nüfusu yıllık olarak kayıt altına alınmış ve bu sayede tarımsal üretimle ilgili detaylı istatistikler oluşturulmuştur.

Tablo 2: Birleşik Devletler'de Hayvan Sayısı

Hayvanat	Yıl 1850	Yıl 1870	Yıl 1880	Yıl 1885
Bargir	4.336.727	8.960.219	11.000.000	12.300.000
Öküz ve İnek	18.428.244	28.074.582	33.500.000	37.300.000
Koyun	21.723.220	28.477.951	38.300.000	41.400.000
Canavar	30.353.213	25.134.569	34.800.000	36.300.000

Kaynak: Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 12.

Tablodaki verilere göre, Birleşik Devletler'de her bin kişiye 1.671 baş büyükbaş hayvan düşmektedir. Buna karşılık Almanya'da bu oran 907, Fransa'da 811 ve İngiltere'de 990'dır. Bunun yanı sıra, Birleşik Devletler'deki hayvanlar kalite ve cins açısından Avrupa'daki hayvanlardan üstündür. Ülke, İngiltere'ye yıllık 350 milyon, Almanya'ya 100 milyon ve Fransa'ya 150 milyon şilin değerinde çeşitli et ürünleri ihraç etmektedir. Ayrıca, 400 milyon mark değerinde et de diğer ülkelere gönderilmektedir (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 12).

Birleşik Devletler'in hayvancılık ve et ürünleri ihracatındaki bu güçlü konumu, ülkenin dış ticaret ilişkilerinde de belirleyici bir rol oynamış ve aynı dönemde Osmanlı Devleti ile yürüttüğü ticari temasları doğrudan etkilemiştir. 1800'lerde Osmanlı Devleti ve Amerika Birleşik Devletleri, birçok ticaret muahedesinde bulunmuşlardır. Gerek ihracat gerek ithalat anlamında ticaretlerini sürdürmüşlerdir. İhraç edilen ürünlerin çoğunluğunun Osmanlı tütünü olduğu belgelerde anlaşılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ne ayrıca Türk Halı ve kilimleri de gönderilmektedir (BOA, HR.TH. 235-88; Kara, 2014, s. 35-49). Bu ticaret anlaşmaları ile ülkeler arası anlaşma ve tanınırlık daha da artmıştır.

Sanayi

1871 yılına kadar Birleşik Devletler, her türlü medeni araç ve gerekli mamulleri büyük ölçüde dışarıdan temin etmek zorundaydı. Ancak bu tarihten sonra sanayi olağanüstü bir gelişme göstermiştir. Örneğin, 1870 yılında yalnızca 73 milyon centner⁶ demir mamulü üretilirken, 1885 yılında bu miktar 160.302.800 centner (yaklaşık 8 milyon ton) seviyesine ulaşmıştır. Aynı dönemde Avrupa ülkelerindeki üretim ise Almanya'da 43 milyon, Fransa'da 30 milyon ve İngiltere'de 130 milyon centner olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, Birleşik Devletler'in demir üretiminde Avrupa ülkeleriyle rekabet edebilecek düzeye ulaştığını göstermektedir. Pamuklu dokuma sektöründe İngiltere, Birleşik Devletler'e göre üstün konumda olmasına rağmen, ABD'deki fabrika sayısı hızla artmaktadır. 1871 yılında dokumaya özel 5 milyon tezgâh varken,

⁵ Yarım kilogramlık bir ağırlık ölçü birimidir.

⁶ yaklaşık 3,7 milyon ton.

1885 yılına gelindiğinde bu sayı 13 milyonu aşmıştır. Karşılaştırmalı olarak, Almanya’da 5 milyon, Fransa’da 4,7 milyon ve İngiltere’de 40 milyon tezgâh çalışmaktadır (<https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-sources/timeline/rise-of-industrial-america-1876-1900/overview/>). Değerlendirmeye tabi tutulan veriler, Birleşik Devletler’in 1871 sonrasında hızla sanayileşerek dışa bağımlı bir ekonomiden güçlü bir üretici ülkeye dönüşümünü ortaya koymaktadır. Demir üretimindeki büyük artış ve dokuma tezgâhlarının sayısındaki hızlı yükseliş, ABD’nin Avrupa’nın sanayi merkezleriyle rekabet edebilecek bir kapasiteye ulaştığını göstermektedir. Bu gelişme, ülkenin ekonomik yapısının tarım ağırlıklı bir modelden sanayi odaklı bir modele doğru evrildiğini açıkça ortaya koyar.

Ulaşım

1860 yılında Birleşik Devletler’de 46.315 kilometre uzunluğunda demir yolu varken, 1870’te bu uzunluk 78.615 kilometreye ulaşmış ve 1886’da daha da artmıştır. Buna karşılık, Avrupa kıtasında yaşayan nüfus Birleşik Devletleri’nden beş kat fazla olmasına rağmen, toplam demir yolu uzunluğu yalnızca 195.000 kilometreyi bulmaktadır. Birleşik Devletler halkının iş ve ticaretini kolaylaştıran diğer önemli ulaşım araçları, 50.000 kilometre uzunluğunda nehirler ve 5.500 kilometre uzunluğundaki kanallardır. Bu sulara toplam 1.625 vapur faaliyet göstermektedir. En büyük nehir olan Mississippi ve ona bağlı kolların toplam uzunluğu 37.000 kilometreye ulaşmakta ve 1.260 vapur bu hatlarda gidip gelmektedir. Ayrıca, Birleşik Devletleri’nin deniz taşımacılığı kapasitesi de oldukça yüksektir. Sahip oldukları gemiler, 1.168.000 tonluk 4.435 vapur ve 4.000.000 tonluk 28.050 adet yelkenli gemiden oluşmaktadır (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 13). Bu veriler, 19. yüzyılın ikinci yarısında Birleşik Devletler’in ulaşım altyapısını olağanüstü ölçüde geliştirdiğini göstermektedir. Demiryollarının hızla genişlemesi, geniş nehir ve kanal ağının etkin kullanımı ve güçlü deniz taşımacılığı kapasitesi, ülkenin ekonomik büyümesini destekleyen temel unsurlar hâline gelmiştir. Avrupa’ya kıyasla daha düşük nüfusa rağmen çok daha dinamik bir ulaşım ağına sahip olması, ABD’nin coğrafi avantajlarını iyi değerlendirdiğini ve ulusal ticaret ağını son derece etkin bir şekilde örgütlediğini ortaya koymaktadır.

İletişim Araçları

Birleşik Devletler’de 9.329 telgraf merkezi ve 296.094 kilometre uzunluğunda telgraf hattı bulunmaktadır. Yıllık 18–20 milyon telgraf alınıp gönderilmekte ve bu hizmetten 9–10 milyon dolar gelir elde edilmektedir. Ülkenin posta sistemi, düzeni ve sayısı bakımından dünya genelindeki diğer devletlerin posta teşkilatlarından üstündür. Yıllık olarak yaklaşık 800 milyon gazete ve mektup dağıtılmakta ve 250 milyon posta pulu kullanılmaktadır (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 13). Bu bilgiler, Birleşik Devletler’in iletişim altyapısında da dönemin en ileri ülkelerinden biri hâline geldiğini göstermektedir. Yaygın telgraf ağı ve güçlü posta sistemi, ülkenin iletişim hızını artırarak idari işleyişi ve toplumsal bütünleşmeyi önemli ölçüde güçlendirmektedir.

Eğitim-Öğretim Kurumları

Zerrât Mecmuası’nın verilerine göre, 1886 yılında Birleşik Devletler’de 108.000 okul bulunmakta ve bu okullarda yaklaşık 5 milyon öğrenci eğitim görmektedir. Ülkede ayrıca 168 üniversite (darülfünun) ile çeşitli müze ve kütüphaneler mevcuttur (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 14).

Birleşik Devletler’in hızlı kalkınması, ülkenin ticaret ve sanayide Avrupa ile rekabet etmesini sağlamış ve dünya genelinde etkili olmasına imkân tanımıştır. Bu başarı üç temel nedene dayanmaktadır: Birincisi, cumhuriyet yönetiminin sürekli çabaları sayesinde genel huzurun her zaman korunması; ikincisi, Batı ülkelerine kıyasla halktan alınan vergilerin düşük olması;

üçüncüsü ise toprakların geniş, verimli ve maden açısından zengin olmasıdır. Ayrıca, farklı milletlerin yatırımlarını çekerek sanayiye geliştirme çabaları da bu ilerlemeyi desteklemiştir.

UZAK DOĞUNUN ADA ÜLKESİ JAPONYA

Japonya, dört tanesi büyük ve diğer adalar küçük olmak üzere 3511 adanın üzerinde kuruludur (Şevki, 1866, s. 212-220). Söz konusu adaların toplamı 24.796 kare mil veya on üç milyon hektar yani 403.799 km² araziye kapsar. Japonya topraklarının büyük çoğunluğunu dağlar oluşturmaktadır, en yüksek dağı ise Fuji dağıdır (Lee, 2001, s. 570-571). Japonya toprakları konum itibarıyla yabancı saldırılardan korunmuş ve arazisi genel olarak verimli olup havası nemli ve ürünlere yararlıdır. Kıyıları birçok liman ve koyla çevrilidir. Etrafı ile çevresi son derece güzel manzaralıdır (BOA, Y.PRK.TKM, 3-50.)

1871 yılına kadar bu topraklar soylular sınıfına (asilzadeler) aitti ve “kontluk sistemi” yani feodal bir yapı ile yönetiliyordu. Ancak Meiji döneminde bu sistem değiştirilmiş, merkezîyetçi bir yönetim benimsenmiş ve belirli bölgelere valiler atanarak yönetim şekli dönüştürülmüştür (Batal & Koç, 2023, s. 644-647).

Japonya’da başlıca tarım ürünleri arpa, patates, pirinç, buğday, yulaf, çay ve ipek kozasıdır. Tütün üretimi de tarım açısından büyük önem taşımaktadır. Ülkeden yıllık 1,5 milyon pound tütün ihrac edilmekte ve bu miktar her geçen yıl artmaktadır. Japonya tütünü, Osmanlı tütünü gibi hem hoş kokulu hem de şekil açısından kaliteli kabul edilmektedir. Çay üretimi ise 1874 yılında 31 milyon 200 bin şilin değerindeyken, 1881’de 18 milyon şilin olarak kaydedilmiştir. Ancak tarımda çaya verilen önem giderek artmakta ve üretim her yıl yükselmektedir (Şevki, 1866, s. 212-220). 19. yüzyılda Japonya’da tarımın hem temel gıda ürünleri hem de tütün ve çay gibi değerli ürünler sayesinde beslenme ve ihracat için büyük önem taşıdığını söylemek mümkündür.

Nüfus Dağılımı

Japonya’nın nüfusu 36.350.994 kişiye ulaşmakta olup, bunlardan 18.423.274’ü erkek, 17.935.720’si kadındır. Bu nüfusun yaklaşık 15 milyonu tarım ve zanaatla uğraşmakta ve köy halkı olarak kabul edilmektedir. Memurlar ve görevliler, nüfusun geri kalan kısmını oluşturmaktadır ve bunların yarısı çiftçiden, dördte biri ise hükümet ve çeşitli vakıflardan aldıkları gelirle geçimini sağlamaktadır. Ülkede 16 prens ve 19 prenses, 2.009 asilzade bulunmaktadır. Dini yapı açısından, “Buda” dinine mensup 222.000 ve “Şinto” dinine bağlı 102.500 rahip vardır. Japonya’da yaklaşık 1 milyon dükkân erkekler tarafından işletilirken, 500 bini aşkın dükkân kadınlar tarafından yönetilmektedir. Genel nüfus, her yıl düzenli olarak artmaktadır (Zerrât Mecmuası, S. 1, s. 14). Veriler, Japonya’nın nüfus yapısının büyük ölçüde tarım ve zanaate dayandığını, belirgin bir toplumsal sınıf hiyerarşisine ve güçlü bir dini kurumsallaşmaya sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca ticarete kadınların önemli bir rol üstlendiği ve nüfusun düzenli biçimde arttığı anlaşılmaktadır.

Madenler

Yıllık 1 milyon 400 bin gümüş ve yedi bin tonluk bakır ve sekiz yüz tonluk kalay ve bir buçuk milyon ton kömür hasılat verilmekte ve cüzi miktarlar mahiyetinden olmak üzere bir miktar altın ve demir çıkarılmaktadır. Bununla birlikte keşfedilmemiş birçok çeşitli madeni ve kömür madenlerinde fevkalade serveti vardır (Mecmua-i Fünun Dergisi, 1866, s. 253-260). Japonya’nın önemli miktarda gümüş, bakır, kalay ve kömür üreten; ayrıca henüz keşfedilmemiş maden potansiyeliyle oldukça zengin doğal kaynaklara sahip bir ülke olduğu görülmektedir.

Ticaret

Japonya, büyük servete sahip olmasa da disiplinli ve istikrarlı çalışmaları sayesinde ekonomik ilerleme sağlamış, yerli ürünlerin üretimini artırmış ve fabrikalar açmıştır. Özellikle eski dönemlerden kalan kâğıt fabrikası büyük önem taşımaktadır; bu fabrika sayesinde çok sayıda basım malzemesi üretilmiş ve ün kazanmıştır. Ülkenin başlıca ithalat kalemleri arasında İngiltere'den demir ve ham pamuk, Fransa'dan pamuklu ve yünlü kumaşlar, Amerika'dan gaz yağı ve Çin'den şeker bulunmaktadır. İhracat ise başlıca İngiltere'ye ipekli kumaş ve pirinç, Amerika'ya çay ve tütün, Çin'e kuru balık şeklindedir. Ayrıca bakır ve ipek kozası gibi ürünler çeşitli bölgelere gönderilmektedir (Mecmua-i Fünun Dergisi, 1866, s. 212-220). Japonya, Osmanlı Devleti'ne de özellikle pirinç ve çeşitli bakliyat ürünleri ihraç ederek ticari ilişkilerini geliştirmektedir (BOA, HR.İD. 2096-2). Japonya sınırlı servetine rağmen disiplinli çalışma ve yerli üretimi teşvik eden politikalar sayesinde sanayileşme yolunda önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Çeşitlenen dış ticaretiyle hem bölgesel hem de küresel pazarlarda yer edinen Japonya, özellikle ipek, pirinç ve çay ihracatıyla ekonomisini güçlendirirken Osmanlı Devleti ile olan ticari ilişkilerini de geliştirmiştir.

Eğitim-Öğretim Kurumları ve Faaliyetleri

Japonya'da 33.878 ilkokul bulunmaktadır. Bu okullarda 2.695.378 erkek ve 666.358 kız öğrenci olmak üzere toplam 3.361.736 öğrenci eğitim görmektedir. Okulların bazıları 3.000-4.000 öğrenci kapasitesine sahiptir ve çoğunda çeşitli bilimler ile medeni icatlar öğretilmektedir. Askeri bilimler, tıp ve matematik alanlarında eğitim veren 7 büyük üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerde 1.010 öğretim görevlisi ve yaklaşık 3.000 öğrenci eğitim görmektedir. Sıradan okullarda ise 69.825 öğretmen görev yapmaktadır (Mecmua-i Fünun Dergisi, 1866, s. 253-260). Japonya'da 19. yüzyılda eğitim yaygın ve organize bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İlkokullarda milyonlarca öğrenci, üniversitelerde ise daha az sayıda öğrenci ileri bilimler ve mesleki alanlarda eğitim alıyordu.

Japonya'da Örf ve Âdetler

Milletler arasındaki iletişim araçlarının gelişmesiyle, medeni dünya adeta tek bir ülke gibi görülmeye başlanmış ve her yerde meydana gelen olaylar hakkında bilgi sahibi olma imkânı doğmuştur. Bu sayede, daha önce farkına varılmayan gündelik davranışlar bile araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Eskiden "kara kutu" olarak adlandırılan Japonya hakkında bilgi edinmemizi sağlayan en önemli araçlardan biri basındır. 1886-1887 yıllarında yayımlanan Zerrât Mecmuasının kaleme alındığı dönemde Japonya, basının etkisiyle yalnızca güncel gelişmeleriyle değil, geçmişten gelen gelenekleri de dâhil olmak üzere pek çok yönüyle tanınır hâle gelmiştir. Bu çerçevede, farklı kaynaklar ve basın organları aracılığıyla aktarılan Japonya'ya özgü bazı geleneklere aşağıda yer verilmiştir.

Evlenme ve Boşanma

Japonya'da bir çocuk on beş yaşına geldiğinde ergin sayılır ve ciddi bir sanat ya da mesleğe yönelirken, ebeveynleri onun evlenmesini de sağlar. Çoğu zaman çocuklar küçük yaşta akrabalarından biriyle nişanlanır; bu uygulama, literatürde "beşik kertmesi" olarak bilinir. Nişanlısının ergenlik yaşına gelmeden görülmesi ise uygun karşılanmaz. Nişanın resmîyet kazanabilmesi için, soylular sınıfı İmparator'un, ikinci sınıf halk velilerin, alt sınıf halk ise belediye reislerinin iznini almak zorundadır. Bu şekilde yapılan nişanda erkek, kızı reddederse, mahkeme aracılığıyla zorlanır. Evlenme tamamen hukuki bir işlem olup, rahiplerin müdahalesi söz konusu değildir. Nikah töreni, aracı kişinin erkeğin evine gelmesiyle başlar. Burada gelin ve damat oturur;

tören sırasında üç kadeh pirinç rakısı getirilir. Aracı kişi bir kadehi kendisi içer, diğer iki kadehi ise çift birlikte içer. Bu işlem iki kez tekrarlandıktan sonra nikah tamamlanmış sayılır. Gelin utangaç bir şekilde peçesini kaldırır ve eşinin elini tutarak akrabalarının yanına gider. Düğün ziyafeti de bu anda başlar (Şevki, 1866, s. 254-260).

Koca, kendi evinde herhangi bir şart veya sözleşmeyle bağlı değildir ve her zaman serbest kabul edilir. Bir erkek, belirli durumlarda karısını boşama hakkına sahiptir. Özellikle kadın kısır, çok konuşup tartışma çıkarıyorsa, kocasının akrabalarına saygısız davranıyorsa, ev işlerinde yetersizse veya kıskançlık ve haset duygusuyla kocasını rahatsız ediyorsa boşanma uygun görülmektedir. Japonya'da boşanma Avrupa'ya göre daha yaygın gibi görünse de aslında toplumda uğursuz sayılır ve hoş karşılanmaz. Süreyya Bey'in aktardığına göre, geçmişte Japonya'da kadınların toplumsal değeri sınırlı olsa da 1880'lerde gelişen ahlak anlayışı sayesinde kadınlar daha huzurlu bir yaşam sürmeye başlamıştır. Ayrıca kadınların eğitimi için büyük çaba harcanmakta ve bu konuda çok sayıda eser yayımlanmaktadır. (Zerrât Mecmuası, S. 3, s. 78-80). 19. yüzyıl Japonya'sında aile yapısı ve kadınların toplumsal konumuna dair geleneksel uygulamaların sürdüğü görülmektedir. Ancak aynı dönemde ahlak anlayışının ve eğitim faaliyetlerinin gelişmesiyle kadınların yaşam koşullarında belirgin bir iyileşme başladığını söylemek de mümkündür. Boşanmanın belirli gerekçelere dayandırılması ve toplumda hoş karşılanmaması, geleneksel değerlerin güçlü varlığını ortaya koyarken; kadın eğitiminin desteklenmesi, modernleşme sürecinin etkilerini yansıtmaktadır.

Doğum ve Miras

Doğan çocuk erkek ise, bütün akrabası annesine birçok hediyeler verir ve evde şenlikler yapılır. Çocuk otuzuncu gün tapınağa götürülür ve babası üç isim belirleyip Brahman'a takdim eder. Brahman bunları bir kâğıda yazdıktan sonra bir kâsenin içine koyar ve havaya doğru atar. En önce yere düşen kâğıt parçasında yazılı olan isim ile çocuk adlandırılır ve bu isim, tapınakta muhafaza edilen resmi defterlerde kaydolunarak, nüfus kayıtları düzenli bir şekilde tutulur (Zerrât Mecmuası, S. 3, s. 78).

Çocuk ergenlik çağına varıncaya kadar bu isimle anılırsa da ondan sonra ikinci bir isim verilir. Evlendiği ve rütbe ile memuriyet aldığı gün dahi bir başka isim ile isimlendirilir. Vefatında yine bir isim verilerek, bu isim artık mezar taşında ve aile arasında ebedi bir yadigâr olur. Babanın çocuğu üzerinde hak ve yetkisi o kadar büyüktür ki, çocuğun hayatı ve ölümü her zaman onun eline bırakılmıştır. Ünlü seyyahların elde etmiş olduğu bazı bulgulara göre, çocuklarını öldürmüş birçok baba görülmüş ve hükümetin takibinden uzak kalmıştır. Babanın mirası resmen en büyük çocuğa intikal etmekte ve kız çocukları ise bu servetten daima mahrum kalmaktadır. Fakat bir baba en büyük çocuğunu ergenlikten sonra evden kovabilir ve küçük kardeşlerinden birini veya damadını veyahut dışarıdan bir çocuğu evlatlığa kabul eder, yalnız bir yabancıyı evlatlığa alması caiz değildir. Evlatlıktan kovulan kimse, resmen ve nizamden aile fertleri arasında sayılamaz ve mirasa hak kazanamaz (Mecmua-i Fünun Dergisi, 1866, s. 253-260). Mecmuanın verdiği bu bilgiler 19. yüzyıl Japonya'sında çocukların isimlendirilmesinden miras ve aile içi yetkiye kadar geleneksel uygulamaların ne kadar katı ve babanın otoritesine dayalı olduğunu göstermektedir. Çocuklar yaşamları boyunca farklı isimler alırken, babanın mutlak yetkisi, kızların mirastan mahrum bırakılması ve evlatlık uygulamaları, toplumdaki ataerkil yapının ve aile içi hiyerarşinin güçlü bir şekilde korunduğunu ortaya koymaktadır.

Japonya Düello Geleneği: Harakiri ve Kolektif İntikam

Japonya'da "düello" kavramı, Batı'daki bireysel ve fiziksel mücadele formlarından radikal bir biçimde ayrılarak, toplumsal onur mekanizmasının karmaşık bir ritüeli olarak işlev görmektedir. Bu sistemin temelini, bir intikam zincirini başlatan nihai bir onur eylemi olan harakiri oluşturmaktadır. Hakarete uğrayan birey, failiyle doğrudan yüzleşmek yerine, öncelikle aile ve bağlularından oluşan bir topluluk önünde, son derece protokolleşmiş bir törenle yaşamına son verirdi. Bu tören, hakaretin hikâyesinin dokunaklı bir dille anlatılması, kişinin kendi karnını hançerle yararak fiziksel cesaretini ve samimiyetini kanıtlaması ve en nihayetinde bir yakını tarafından başının kesilerek acısına son verilmesi aşamalarından oluşurdu. Ölümün hemen ardından, geride kalanlar için bireysel bir tercih değil, kaçınılmaz bir sosyal yükümlülük başlardı. 1860'ta Dışişleri Bakanı Endo'nun müsteşarı Hevri'yi aşağılaması, bu kavramın somut bir örneğini oluşturmuştur. Hevri'nin ritüel intiharı, akrabalarını Bakan'a ve onun temsil ettiği Amerikalı diplomatı öldürmeye yöneltmiş; böylece bireyin ölümü, grubun onurunu korumanın bir yolu haline gelmiştir (Mecmua-i Fünun Dergisi, 1866, s. 253-260; Zerrât Mecmuası S. 3, s. 82). Dolayısıyla, bu pratik, onurun bireyden ziyade kolektife ait olduğu, hukuk öncesi bir sosyal kontrol ve çatışma çözüm mekanizması olarak anlaşılmalıdır. Verilen gelenek ve uygulamalar sayesinde, Japonya'nın geçmişte bilinmeyen yönleri gün yüzüne çıkarılmış ve ülkenin tarihini öğrenmemize imkân sağlanmıştır. Tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi, Japonya'nın kültüründe de zaman içinde çeşitli değişimler gözlemlenmiştir.

KORE'NİN BİLİNMEYEN YÖNLERİ

Kore, 210.000 km²'lik bir yarımadadır, şekil olarak İtalya'ya benzemektedir. Kuzeyden güneye uzanan büyük bir sıradağ bulunur. Arazisi genellikle taşlıktır, ovaları sınırlıdır ve ormanları fazladır. Başlıca tarım ürünleri arasında pirinç, buğday ve patates yer alır. Avrupa kökenli meyveler yetiştirilmektedir; ancak sık sık kıtlık ve yüksek fiyat sorunları yaşanmaktadır. Yaban hayatı açısından ayı, yaban domuzu ve kaplan gibi vahşi hayvanlar yaygındır. Öte yandan, bit ve pire gibi haşereler halk için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Havası genel olarak sağlıklıdır; ancak suyu lezzetsiz, meyveleri ise tatsızdır; bu durum bazı cilt hastalıklarına yol açabilmektedir. Çiçek hastalığı yaygındır, fakat halk tarafından genellikle hafife alınmaktadır (Kurtuluş, 2002, s. 198-199). Arazinin taşlık ve ormanlık olması, tarımın sınırlı ovalarda yapılmasını zorunlu kılarken, sık kıtlıklar ve sağlık sorunları yaşam standartlarını etkilemektedir. Yaban hayatı zengin olmakla birlikte haşereler ve hastalıklar halk için ciddi sorun teşkil etmektedir.

Kore'nin coğrafi ve çevre koşulları, tarım ve sağlık sorunlarıyla birlikte toplumsal yapısını da şekillendirmektedir. Bu durum, nüfus artışı, dini ve kültürel özellikler ile halkın dış dünyaya karşı izole tavrını anlamada temel bir çerçeve sunmaktadır. Çocuk düşürme olayları ve kürtaj sıradan karşılaşılsa da nüfus artmaktadır. Genel din Budizm'dir. Halk, Tatar ve Çin dillerine benzer ayrı bir dil konuşur. İç yönetimde bağımsızdırlar. Korelilerin genel ahlakı taassup ile karakterize edilir ve yabancılarla temas etmekten tamamen çekinmektedirler. Bu izolasyon nedeniyle Avrupalılar uzun süre Kore'yi bilmemiştir (Yıldırım, 2018, s. 118-120).

1700 yılından sonra Kore topraklarının coğrafi konumu hakkında sınırlı ve yüzeysel bilgiler elde edilmiş, ancak iç bölgeler hâlâ tam olarak keşfedilmemiştir. Bu süreçte bir Fransız misyoner, sahile yakın bölgeleri gezerek Avrupa'ya bilgi ulaştırmayı başarmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, 1774 yılında bir yazar Korelilerin adetleri, yönetim biçimleri ve genel durumu hakkında medeni dünyaya ilk defa fikir sunan bir eser yayımlamıştır. Bunu takiben birçok yazar Kore üzerine yazılar kaleme almıştır. Ancak çoğu, önceki tarihi olaylar arasında bir bağlantı kurmamış ve Çin ile Japonya dillerinde yazılmış bazı eserlerdeki rivayetleri derlemekle yetinmiştir. Koreliler, dış

dünyaya, özellikle Avrupalılara karşı derin bir güvensizlik ve izolasyon politikası izlemişlerdir. 1886 yılında Hristiyan misyonerler ve diğer yabancılar ülkeden kovulmuş, Fransız ve Amerikan donanmalarının tehditleri ise sonuçsuz kalmıştır. 1875 yılında Japonya'nın baskısı ile bazı limanlar dış ticarete açılmış, ancak ülkenin geri kalanı hâlâ kapalı kalmaya devam etmiştir. Kore, 1392' den itibaren 8 eyalete ve 333 alt bölgeye ayrılmıştır. Her eyalet, bağımsız idare hakkına sahip bir vali tarafından yönetilir. Eyaletlerde, doğal kaynaklar olağanüstü ve madenleri çoktur (Kurtuluş, 2002, s. 198-199). Kore'ye dair veriler, 18. ve 19. yüzyıllarda Kore'nin coğrafi keşif ve dış dünyaya açılma sürecinin sınırlı kaldığını, izolasyon ve güvensizlik politikalarının sürdüğünü göstermektedir. Yabancılar kapalı tutulan ülke, zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen dış ticaret ve uluslararası etkileşim açısından kısıtlı kalmıştır; eyalet sistemi ise yerel yönetimde özerklik sağlamaktadır.

Kore Medeniyeti Gelenekleri ve Genel Özellikleri

Siyasi Yapı ve Sosyal Sınıflar

Kore'de sert bir feodal sistem hüküm sürmektedir. Asilzadeler (soylu sınıf), büyük ayrıcalıklara sahiptir. Vergi vermez, askere alınmaz, tutuklanmaz, adalet önünde dokunulmazlıkları vardır. Halk üzerinde büyük bir baskı ve zulüm uygularlar, bu da aşırı yoksulluğa yol açmaktadır. Kendi aralarında ise şiddetli ve kalıcı bir rekabet ve düşmanlık vardır. Halk; hükümete ve asilzadelere karşı aşırı itaatkâr ve boyun eğen bir tavır içindedir. Siyasi hakları yoktur ve zulme karşı ses çıkaramazlar. Genel ahlaki yapı, çöküntü içinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ahlaksızlık, fuhuş, sarhoşluk ve kumar yaygındır (Zerrât Mecmuası, S. 4, s. 105-107). Uygulamalar Kore'de 19. yüzyılda feodal ayrıcalıkların halk üzerindeki baskısını ve toplumsal adaletsizliği ortaya koymakta; yaygın yoksulluk, ahlaki çöküntü ve sosyal sorunların sistemin doğrudan bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Merkezi hükümet idaresinde krala danışmanlık yapan üç devlet vekili vardır. Maliye, harbiye gibi işlerden sorumlu altı bakan bulunur, ancak bunların icraatları genellikle köstekleyici ve ilerlemeye engel olarak tasvir edilir (Kurtuluş, 2002, s. 198-199).

Kore toplumunda kadınlar tarihsel olarak oldukça düşük bir statüye sahiptir. Genellikle "sefil bir varlık" olarak görülmüş, neredeyse hiçbir hakka sahip olmamış ve yalnızca çocuk doğurmak için değerli addedilmişlerdir. Asilzade kadınlar örtülü tutulmuş ve ayrı mekânlarda yaşamıştır (Gökmen, 2018, s. 108). Dul kalan bir kadın ise tüm medeni haklarını kaybetmiş, toplum tarafından neredeyse başıboş bir varlık gibi görülmüştür. Ölen kocası asilzadelere ise, yeniden evlenmesi ayıp ve suç sayılmıştır. Buna karşın, daha sonraki yıllarda kadınların durumunu iyileştirmek için çeşitli politikalar uygulanmış ve kadınların bağımsızlık hareketleri baş göstermiştir. Bu gelişmeler, elde edilen verilerle açıkça gözlemlenmektedir (Jeong, 2021, s. 75-80).

Genel olarak Budizm'e sıkı sıkıya bağlıdırlar ve Hristiyan misyonerlerin çabaları etkisiz görülür. Rüşvet ve yolsuzluk hükümet memuriyetinde yaygındır ve neredeyse geleneksel bir töre halini almıştır. Halk tarafından bu durum bir dereceye kadar kabul edilmiş gibi görünmektedir (Kurtuluş, 2002, s. 198-199).

Koreliler günlük yaşamlarında içki, kumar (satranç, tavla, yasak olmasına rağmen kâğıt oyunları) ve çeşitli eğlencelere (uçurtma uçurma, tiyatro benzeri gösteriler, hokkabazlık) büyük düşkünlük duyarlar (Gökmen, 2018, s. 104-105). Yılın ilk üç haftası en büyük bayramdır. Bu dönemde işler durur, mahkûmlar serbest bırakılır ve yardımlar dağıtılır. Bir erkeğin yaş günü büyük bir törenle kutlanır ve bu, aileler için büyük bir mali yük oluşturur. Evliliklerde, görücü usulü geçerlidir,

evlilik öncesi çiftlerin görüşmesi yasaktır (Yıldırım, 2018, s. 131-132). Uygulana âdetler, Kore'de halkın günlük yaşamında eğlence ve bayramların önemli yer tuttuğunu, sosyal törenlerin mali ve toplumsal yükler oluşturduğunu ve evliliklerin sıkı geleneklere bağlı olarak düzenlendiğini göstermektedir.

Fiziksel Görünüm ve Karakter Özellikleri

Koreliler fiziksel olarak Moğollara benzer ancak Japonlara Çinlilerden daha yakın bulunurlar. Sağlam bünyeli, orta boylu, siyah saçlı ve genellikle köse oldukları belirtilir. Acıya ve ölüme aşırı dayanıklıdırlar. Aşırı hırslı, rekabetçi, kötü huylu ve şehvet düşkününü olarak betimlenirler. Sır saklamamak bir erdem, çok konuşmamak ise nezaket kuralı sayılır. Konuşurken bağırıp çağırmak, sövmek ve karşılık vermek yaygındır. İnatçılıkları ve hainlikleriyle ünlüdürler. Koreliler obur olarak tasvir edilirler. "Bir Koreli hiçbir zaman midasını dolduramaz" ifadesi kullanılır. Öyle ki; tavuk ve balığı kemikleri/kılçıklarıyla ve çiğ yemek, ayrıca köpek eti yemek yaygın ve makbul bir adettir (Zerrât Mecmuası, S. 4, s. 107). Koreliler, fiziksel dayanıklılık ve sert karakterleriyle tanımlanırken, aşırı hırslı, rekabetçi ve obur oldukları yönündeki betimlemeler, 19. yüzyıl Avrupalı gözlemcilerin önyargılı ve genelleyici bakış açısını yansıtmaktadır.

Yönetim ve Yargı Sistemi

Memurlar, aşırı eğlence düşkününü, rüşvetçi ve zorba olarak tasvir edilir. Halkı soymakla ve ahlaki bozmakla suçlanırlar. Valiler hem yönetici hem yargıç hem de vergi tahsildarıdır. Yetkileri geniş ama yolsuzluk yaygındır. Başkentteki mahkemelerin reisleri makamı miras alır, halkla teması yasaktır. Bu yargıyı kâtiplerin insafına bırakır ve zulme yol açar. İşkence yaygın bir yöntemdir ve hapishaneler "musibet mezarı" olarak tanımlanır. Bu durumun günümüze kıyasla oldukça değiştiği siyasi yapısının şekillendiği görülmüştür (Aydoğdu, 2017, s. 705-715). Ziraat düzenlidir. Koreliler eğitime meyillidir. Tüm memurlar sınavla seçilir ve terfi eder. Devlet, inançları bozduğu düşünülen eserlere el koyar, okulları sıkı takip altında tutar. Yüksekokul öğrencileri ve öğretmenleri, sınav için başkente gitmek zorundadır (Zerrât Mecmuası, S. 4, s. 108-110).

Kore medeniyeti, sosyo-politik yapısı itibarıyla katı bir hiyerarşi ve dışı kapalı bir toplum yapısı ile öne çıkmaktadır. Toplumsal organizasyon, asilzade sınıfının mutlak ayrıcalıkları ve yönetimdeki kurumsallaşmış yolsuzluklar üzerine kurulmuş olup, bu durum geniş halk kitleleri üzerinde sistematik baskı ve ekonomik sıkıntılar yaratmıştır. Kadınların hukuki ve sosyal statüleri son derece kısıtlayıcı normlarla belirlenmiştir.

FRANKLAR VE MEDENİYET İKİLEMİ

Franklar, Cermen kökenli bir kavim olup, Elbe Nehri ile Baltık Denizi kıyılarından batıya göç ederek Weser ve Vestfalya bölgelerine yerleşmişlerdir. MS 241'de Romalı kumandan Aurelianus onları yenmiş ve bu olay, Frankların tarih sahnesine çıkışı olarak kabul edilmiştir. Roma topraklarına yaptıkları akınlar kalıcı olmamış, ancak MS 358'de İmparator Julianus, Salyen ve Ripuar Franklarını Belçika ve Köln civarına yerleştirerek onları Roma ordusu ve yönetiminin bir parçası hâline getirmiştir. Vandallara ve Attila'ya karşı savaşlarda cesaret gösteren Franklar, Clovis önderliğinde düzenli bir devlet kurarak Frank Krallığı'nı oluşturmuş ve medenileşerek "Fransızlar" olarak anılacak topluluğun temellerini atmışlardır (Demirkent, 1996, s. 173-176).

Franklar, beyaz tenli, uzun saçlı, uzun boylu ve mavi gözlü olarak tasvir edilirler. Erkekler bıyık bırakır, başlarının arka tarafını tıraş eder ve önlerini uzun kâküllerle bırakırlar. Vücut hatlarını gösteren dar, kısa giysiler ve enli kuşaklar giyerler. Cesur, mağrur, hür, inatçı vakur ve savaşta son derece yetenekli oldukları bildirilir. Savaşta, başlarda düzensiz savaşırken, Roma'dan

öğrenmiş oldukları düzenli harp taktikleriyle onları mağlup etmeye başlamışlardır (Demirkent, 1996, s. 175-176).

Franklar, tarımdan ziyade, komşu kavimlerin ekinlerini yağmalayarak geçiniyorlardı. Ormanlık ve bataklık bölgelerde, dağınık köyler halinde yaşarlardı. Her nahiyenin, uzun saçlarıyla ayırt edilen reisleri vardı. Tüm halk silah taşımak ve savaşa hazır olmak zorundaydı. Silah taşımamak veya kalkanını terk etmek, en büyük suçlardan sayılırdı. Savaşa şarkılarla giderlerdi. Galya'yı fethetmeden önceki savaşları savunma veya yağma amaçlıydı. Ganimetler toplanır ve kura ile askerler arasında paylaştırıldı. Başlangıçta mutlak hükümdarlığa sahip olmayan Frankların liderleri sadece savaş zamanında itaat görürdü. Normal zamanda ise herkes örf ve adetlerine tabiidirler. Franklar hususundaki bu bilgiler yapılan kazı çalışmaları sonuçlarında da ortaya çıkarılarak teyit edilmiştir (Güngör – Oraj, 2023, s. 1566-1589). Verilen bilgiler, Frankların savaşçı ve göçebe bir toplum olup, tarımdan çok yağma yoluyla geçindiğini göstermektedir. Franklar sıkı disiplin ve silah taşımaya örgütlenir; liderlerin yetkisi ise çoğunlukla savaş zamanıyla sınırlıdır.

Son derece misafirperver olan Franklar, yabancıları iyi ağırlar ve onlara hediyeler verirlerdi. Nikâh oldukça kutsal sayılırdı. Çok eşlilik olmadığı gibi eşini terk eden kişi ise ağır şekilde cezalandırılırdı. Kadın, kocasını efendisi olarak görürdü. Savaşlarda dahi kadınlar bulunurdu. Erkeklerle şarkılarla eşlik ederlerdi. Evlilikte soyluluk veya servet aranmaz, koca eşi ve ailesi üzerinde mutlak hâkimiyeti sağlardı. Hatta öyle ki eşini öldürme hakkına dahi sahipti. Miras (özellikle toprak) sadece erkek çocuklara kalırdı. Gerekçesi ise, "Arazi, savaşta dökülen kanın bedelidir ve yün eğiren kadınlara geçemez" anlayışıydı. Bu kural, Fransa tahtının da sadece erkeklerle intikal etmesinin temelini oluşturmuştur (<https://www.worldhistory.org/Franks/>).

Frank hukuk sisteminde, maddi delillerin yetersiz kaldığı davalarda, Tanrı'nın iradesini doğrudan yansıttığına inanılan "ilahi yargı" yöntemleri uygulanırdı. Bu yöntemler, temelde fiziksel bir sınav aracılığıyla tanrısal hükmün tecelli etmesi mantığına dayanıyordu. En yaygın uygulamalar, tarafların fiziksel gücünü sınavan düello (mübareze), sanığın dayanıklılığını test eden kızgın demir veya kaynar su deneyleri ve sanıkla birlikte akrabalarının da yemin ettiği şahitlik sisteminden oluşurdu. Başlangıçta Kilise tarafından, dualar ve ayinlerle meşrulaştırılan bu uygulamalar, zamanla adaletsiz ve mantıksız bulunmaya başlandı. Nihayetinde, 1215 Dördüncü Laterano Konsil'inde rahiplerin bu süreçlere katılımının yasaklanması, ilahi yargı geleneğinin gerilemesinde ve daha rasyonel hukukî usullerin önünün açılmasında kritik bir dönüm noktası oldu (Zerrât Mecmuası, S.5, s. 150).

Franklar, savaşçı ve göçebe bir topluluktan, karmaşık sosyal normlar ve hukuki kurumlara sahip bir krallığa evrilirken çeşitli çelişkiler sergilemiştir. Bir yandan misafirperverlik ve evliliğe saygı gibi erdemler ön plana çıkarken, diğer yandan kadınların düşük statüsü, sert cezalar ve adaletsizliğe açık ilkel yargılama yöntemleri dikkati çekmektedir.

AVRUPA'DA GELENEKLERİN DEĞİŞİMİ

Her toplum ve kavim, kendi kültürel geleneklerine sahip olduğu gibi, her hükümet ve cemiyet de zamanın değişimine bağlı olarak bazı törelere uymaktadır. Bu durum, tarih ve insan düşüncesi üzerinde ilginç sonuçlar doğurmuştur. Kıyafetler dahi değişim ve dönüşüme uğramış; geçmiş ve Orta Çağ'da kabul gören giyim tarzları, günümüzdeki âdet ve kıyafetlerle kıyaslandığında büyük bir farklılık ve gariplik göstermektedir. Günümüzde medeniyetin belirlediği âdetler, töreler ve giyim biçimlerinin gelecekte nasıl bir evrim geçireceği ise öngörülemez bir nitelik taşımaktadır. Geçmiş zamanlarda, eğlence ve içki âlemleri ile büyük büyük sofralar tertip ederek ve birkaç saat

içki içerek, davetlileri rahatsız edecek kadar sarhoş ve sersem bırakmak, genel âdetlerden iken, şimdi ziyafetlerde bilinen sınırdan fazla yemek veya içki içmek pek çirkin görülür. Yeme-içme, ziyaret, ziyafet, alışveriş ve daha pek çok âdet ve gelenek Avrupalılar için de değişmişti.

Görüşme ve Ziyaret Usulleri

Avrupa'da sosyal ziyaretler ve resmi görüşmeler, belirli görgü kuralları ve ritüeller çerçevesinde, katı ve özenli bir şekilde yürütülürdü. Bir kişi, zorunlu olmadıkça kendini başkasına tanıtamazdı. Tanıtıldığı kişi, ara sıra gelmesini isterse teşekkür kartı gönderir veya kartı kapıya bizzat iletirdi. Resmî görüşmeler ise genellikle çok kısa sürerdi. (Cooke, 1896, s. 25-44). Bir memur, görev yerindeyken ziyaret edildiğinde ve meşgul olduğu görüldüğü zaman, derhal ayakta ve nazik bir yüz ifadesi ile özür dileyerek kalkıp giderdi. Aynı şekilde yemek vaktine yakın olan bir görüşme çok kısa olmalı ve gidileceği zaman meşguliyetten bahisle izin alınarak gidilirdi. Bir misafir gelirse, oturan misafirler gelen misafirlere karşı ayağa kalkmaz, sadece ev sahibi ve ev sahibesi misafirleri karşılardı. Büyük bir zatın yanına gidildiği zaman, küçük büyük, o zatın ailesine mensup biri odaya gelirse ayağa kalkılırdı. Ev sahibesi, başka biriyle baş başa sohbet ettiği bir sırada yanına gidilirse, mutlaka ziyaret kısa olması gerekirdi. Evcil hayvan ile ve çocukla ziyarete gidilmezdi (Zerrât Mecmuası, S. 2, s. 16-17). Avrupa'da sosyal ziyaretler ve resmi görüşmelerin katı görgü kurallarına bağlı olması, toplumda saygı, nezaket ve hiyerarşi anlayışının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ziyaretlerin kısa tutulması, meşguliyetin gözetilmesi ve belirli davranış kurallarına uyulması hem bireyler arası düzeni hem de sosyal disiplinin korunmasını sağlamaktadır.

Davet ve Davete İcabet Usulleri

Düğün, doğum ve her türlü toplantıda davet edilenler, davetten bir hafta evvel kartlarını davet eden kişiye gönderirdi. Davet eden, kasaba dışında oturuyorsa özel bir yazı ile vazifeyi yerine getirirdi. Yemeğe davetli kişi gidemeyecek durumda ise hemen cevap vermeye ve gideceği takdirde ise kartını göndermeye mecburdu (Cooke, 1896, s. 88-90). Baloya veya bir gece toplantısına davet olunan kişi, kabul veya kabul etmediğini bildirmek için kartını göndermesi gerekirdi. Bir adam, davet olunduğu yere, belirlenmiş vakitten ne çok önce ne de çok sonra gidemezdi. Yemek odasına gitmeden önce ev sahibesi, odaya beraber gideceği erkek bir davetli seçer ve onun koluna girerdi. Kadınların kollarına ev sahibesi tarafından eşlikçi erkekler belirlenmeden diğer erkekler koluna giremezdi. Bir erkeğin, ev sahibesi istemeden onun koluna girmesi büyük ayıp sayılırdı. Bir kadın kendisine takdim edilen kolu reddedemezdi (Cooke, 1896, s. 69, 188-193).

Yemek masasında yerler ismen belirlenmemiş olsa dahi, herkes ev sahibinin belirlediği yere oturur, ev sahibi oturun demeden kimse oturmazdı. Erkekler, kadınlar oturmadan oturamazdı. Sandalyeye yaslanmak veya sofradan uzak durmak kaba bir davranış olarak görülürdü. Sofrada, peçeteler tamamen değil, yarıya kadar açılır ve dizlerin üzerine konulurdu (Cooke, 1896, s. 191). Ekmek bıçakla kesilmezdi. Ev sahibesinin ikram ettiği yemek başkasına verilemez veya eleştirilemezdi. Yemek beğenilmese bile az miktarda yenilirdi. Yemek ne çok hızlı ne de aşırı nazlı yenmezdi. Sol elle yemek yenilir, sağ elle kesilirdi. Erkek, yemek servisinde yanındaki kadına nazıkçe yardım ederdi. Kadınlar erkeklere şarap ikram edemezdi. Evin yardımcısı yüksek sesle çağırılmaz ve kendisine teşekkür edilmezdi. Çatal, bıçakla gürültü yapmak, ağzı şapırdatmak, ağzı fazla açmak kınanacak davranıştı. Tabakı ekmekle silmek ve kemikleri eliyle tutup da ağzıyla yalamak, pek çok iğrenç sayılırdı (Zerrât Mecmuası S. 2, s. 19-20; Cooke, 1896, s. 211-226). Süreyya Bey'in aktardığı bilgilerden 19. yüzyılda yemek adabının oldukça katı kurallara bağlı olduğu ve toplumsal hiyerarşi ile nezaketin sofrada açıkça gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Ev sahibine

ve cinsiyet rollerine saygı, yemeğin yavaş ve ölçülü yenmesi, servis ve tabak kullanımı gibi kurallar öne çıkıyor; kaba veya rahatsız edici davranışlar ciddi biçimde hoş karşılanmıyordu. Kısaca, sofrada davranışlar hem sosyal disiplinin hem de kültürel görgünün bir göstergesiydi.

Gece Eğlencesi

Eğlenceye davetiyeler en geç olarak on beş gün önce gönderilirdi. Kıyafetler hususunda dikkat ederler ve kadınların dekolte kıyafetler giydiği bir davete din adamları asla çağrılmazdı. Kadınlar için davetlerde kurallar vardı. Bir kadın arka arkaya birkaç davete katılmak zorundaysa, her davet için elbisesini değiştirmek zorundaydı. Davetlerden en önemli olanına en son gidilirdi. Kadınlar, bir akraba erkeğin refakati olmadan davete gidemezdi. Ancak, yakın akraba veya bir dostun evine gidilecekse herkesten önce gitmek kaydıyla iki kadın yalnız gidebilmekteydi. (Cooke, 1896, s. 64). Bu durum, kadının sosyal statüsü açısından değerlendirildiğinde erkek akrabaların gözetimi ve katı toplumsal kurullarla sınırlı halde olduğu izlenimini vermektedir.

Dans Kuralları

Dans başlamadan önce ev sahibesi, salonun kapısında davetlileri karşılar, sade bir elbise giyer ve salonda başka erkekler varken kendisine yapılan dans tekliflerini kabul etmekten kaçınırdı. Bir erkek önemli bir sebebi olmadığı sürece, ev sahibesi tarafından kendisine dans için bir kadın davet etmesi teklif olursa, onu reddedemezdi. Dans teklifini reddeden gençler, tecrübesiz ve görgüsüz olarak adlandırılırdı ve bu sosyal açıdan kabul edilemez davranıştı (Zerrât Mecmuası, S. 2, s. 19-21; Cooke, 1896, s. 26-27). Ev sahibesinin kızları varsa, öncelikle onlara teklif edilmesi bir zorunluluktur. Reddedilseler bile, ara sıra nazikçe tekrar sormak gerekirdi. Müzik başlar başlamaz hemen dans teklif etmek ayıptı. Yanlışlıkla iki erkeğe de söz veren bir kadın, daha sonra birini tercih edemez, ikisini de reddetmek zorundaydı. Dans etmeye bir kadının yanında başka bir kadına teklifte bulunulamazdı. Dans etmeyen genç kızlar, annelerinin veya koruyucularının yanında oturmak zorundaydı. Bir kadın yelpaze, mendil gibi kişisel eşyalarını sadece akrabasına emanet edebilirdi. Genç kadınlar ve kızlar kumar oynayamaz, salona girebilseler bile masaya katılamazlardı. Bir kadının yanında oturan erkek, müzik biter bitmez yerinden ayrılmamalı, kadının gelişini beklemelidir. Salon içinde eldiven çıkarılarak ikramlar alınmazdı (Cooke, 1896, s. 227-260). Kadınların kişisel eşyaları, kumar oynama ve oturma düzeni gibi davranış kısıtlamaları, dönemin cinsiyet rollerini ve sosyal disiplin anlayışını vurgulamaktadır. Kısaca, salon ve dans adabı hem sosyal nezaketin hem de toplumsal düzenin görünür bir göstergesiydi.

Kart ve Yazışma Usulleri

Kart gönderme uygulamaları, nezaketin ve sosyal görgünün önemli bir göstergesiydi; medeni kişiler, tanıdıklarının rütbe değişiklikleri veya özel durumları için bu uygulamalara özen gösterirdi. Tanıdık bir kişi bir rütbe aldığı veya bir musibete uğradığında derhal kart göndermek gerekirdi. En güzel kart sade olanlardı. Yıldızlı ve parlak kartlar, ancak bir davet için önceden gönderilirdi. Bir doğumu haber vermek için sadece çocuğun babası mektup veya kartvizit gönderirdi. Zarfın üzeri ise her zaman açık bırakılırdı. Erkeklerin kartlarında unvan ve memuriyetleri yazılabilirdi, kadınların kartlarında ise sadece isimleri bulunurdu (Zerrât Mecmuası, S. 4, s. 126; Cooke, 1896, s. 51). Yılbaşı için özel olarak zarf içinde kart gönderilir ve kısa bir tebrik yazılırdı. Bir aile ziyaret edildiğinde, aile fertleri sayısınca ayrı kart bırakılabilirdi. Resmi olarak birisi hastalandığında, ara sıra kart gönderilerek hatırı sorulurdu, hasta iyileştiğinde ise karşılık olarak kendi kartını göndermek zorundaydı. Şehir dışına veya köye gidecek olanlar, gitmeden önce dostlarına kart gönderir ve kartın üzerine vedalaşma cümlelerini yazardı. Bir seyahatten döndüğünde, görüşülmek istenen ailelere kart göndermek âdettendi.

Hayır işleri için bağış toplayan birine bağışa birlikte kartınızı da göndermek usuldendi. Bir kadın hiçbir zaman bekâr bir erkeğe kart gönderemezdi, bir genç kız ise kimseye kart gönderemezdi (Zerrât Mecmuası, S. 4, s. 125-127; Cooke, 1896, s. 51-55).

Büyük adamlara, davetiye ve doğum haberi gibi mektuplar posta ile gönderilmez, özel bir kurye ile evlerine iletilirdi. Bu tür mektuplar, gönderen erkek ve eşinin ortak ismine hitaben yazılırdı. Tavsiye mektupları ise genellikle açık verilebilir, ancak mektubu getiren kişi bir kadınsa mühürlü verilmesi gerekirdi. Hitap şekilleri ise, bir kadın bir erkeğe “azizim efendim” diyemezdi. Bir erkek de bir kadına benzer samimi hitap ifadeleri kullanamazdı. Basılı evraklarda üçüncü şahıs üzerinden “sayın vb.”, el yazısı mektuplarda ise doğrudan “siz” diye hitap edilirdi (Cooke, 1896, s. 51-64).

Ticari mektuplarda satır başlarında boşluk bırakılır, gayri resmi mektuplarda ise satırlar kâğıdın tam kenarından başlardı. Önemli kişilere yazılan mektuplarda tarih, imza ile aynı hizada yer alırdı. Önemli kişilere gönderilen zarflar sıradan pullarla veya anlaşılmaz mühürlerle kapatılmaz, mutlaka gönderenin kendi mührü ile mühürlenirdi (Cooke, 1896, s. 64). Avrupa’da kart ve mektup gönderme uygulamalarının yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda sosyal nezaket, statü ve toplumsal hiyerarşiyi gösteren bir düzen olduğunu söylemek mümkündür. Kartın türü, göndereni, içeriği, hitap biçimi ve teslim şekli gibi detaylar titizlikle belirlenmiş; böylece medeni kişiler, ilişkilerini saygı, görgü ve toplumsal kurallara uygun şekilde sürdürmüşlerdir. Ayrıca, geleneklerin zamanla değiştiği ve özellikle kadınların toplumsal statüsü ve kıyafet anlayışındaki dönüşümlerin daha belirgin olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, *Zerrât Mecmuası* üzerinden 19. yüzyıl Osmanlı basınında medeniyet anlayışının nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur. Avlonyalı Süreyya Bey’in kaleme aldığı mecmua, Osmanlı aydınlarının Batı ve Doğu medeniyetlerini karşılaştırarak kendi konumlarını değerlendirdikleri önemli bir düşünce platformudur. Mecmuada yer alan Amerika, Japonya, Kore ve Franklara dair gözlemler, Osmanlı toplumunun dünyayı tanıma ve kendi ilerleme sürecini değerlendirme çabasını yansıtmaktadır. Süreyya Bey, medeniyet kavramını yalnızca Avrupa merkezli bir ilerleme modeli olarak değil, Osmanlı değerleriyle bağdaştırılabilecek bir gelişim süreci olarak ele almıştır.

Mecmuada yer alan karşılaştırmalı analizler, Osmanlı basınına ansiklopedik nitelik taşıyan yönünü de gözler önüne sermektedir. 19. yüzyılın sonlarında henüz ulaşım ve iletişim araçlarının sınırlı olduğu bir dönemde, bu denli kapsamlı bir içerikle farklı medeniyetlerin tarih, kültür ve toplumsal yapılarının ele alınması, Osmanlı basın tarihinin gelişmişlik düzeyini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle *Zerrât Mecmuası* hem Osmanlı modernleşmesinin bir ürünü hem de bu modernleşmenin entelektüel taşıyıcısı konumundadır. Sonuç olarak, bu çalışma, Osmanlı modernleşmesinin entelektüel yönünü anlamak açısından önem arz eder. Mecmualar dönemin basın-yayın faaliyetlerinin yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda düşünsel dönüşümün aracı olduğunu göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to reveal how the concept of *civilization* was defined, debated, and represented through different societies in the 19th-century Ottoman press. The primary source of the research is *Zerrât Magazine* published by Avlonyalı Süreyya Bey between 1886 and 1887. The modernization process that became prominent during the Tanzimat and Sultan Abdülhamid II periods progressed not only through administrative and technical reforms but also through intellectual and cultural transformation. In this context, the press functioned as one of the key instruments shaping the collective intellectual consciousness of Ottoman society (Reyhan-Halaçoğlu, 2021, s. 171-172). *Zerrât Magazine* stands out as one of the most significant reflections of this intellectual transformation.

The main purpose of the study is to analyze how the Ottoman intelligentsia, through the depictions of civilization in *Zerrât Magazine*, constructed their understanding of modernity, defined their own civilization, and engaged with other cultural traditions. The study is significant because it demonstrates how the notion of civilization was internalized in Ottoman intellectual thought and how the European-centered concept of *civilization* was reinterpreted within the Ottoman context. Published in the last quarter of the 19th century, the periodical provides evidence that Ottoman intellectuals developed a new framework for identity formation through comparative analyses of Eastern and Western civilizations. In this respect, *Zerrât Magazine* should be regarded not merely as an encyclopedic publication but as a “mirror of civilization” reflecting the intellectual atmosphere of its time.

The scope of the study includes the sections of the periodical devoted to the United States, Japan, Korea, and the Franks. These sections reveal how the historical, cultural, and social structures of different geographies were interpreted through an Ottoman lens. The research adopts a qualitative methodology, employing historical and textual analysis techniques. The content of *Zerrât Magazine* was systematically reviewed to identify thematic categories, which were then compared with other contemporary periodicals, archival materials, and original works. This comparative approach has demonstrated that the concept of civilization in the period was not only a theoretical framework but also an evolving process of intellectual construction.

The findings indicate that *Zerrât Magazine* reflects the intellectual foundations of Ottoman modernization. Süreyya Bey’s writings demonstrate that civilization was conceived not solely as technical advancement but as a phenomenon encompassing moral and cultural progress. Although the term *medeniyet* (civilization) entered Ottoman vocabulary as early as the 1830s, within *Zerrât Magazine* it attained a broader social and cultural meaning. Süreyya Bey argued that civilization is a universal process of progress, yet each society must experience and express it through its own cultural values and historical conditions (Ay, 2024, s. 282).

The section on the United States focuses on the economic and industrial aspects of civilization. Süreyya Bey characterizes America as a symbol of freedom, productivity, and dynamism, emphasizing its progress in industry, transportation, and education. He regards the United States’ rapid development into a power capable of competing with Europe as an instructive and exemplary case for Ottoman society.

The research findings suggest that *Zerrât Magazine* was not merely an information-based journal but a dynamic intellectual platform that redefined the concept of civilization in the Ottoman context. The periodical illustrates the efforts of Ottoman intellectuals to situate themselves within the broader global discourse of civilization. Süreyya Bey’s perspective reflects a distinctive

understanding of modernization-one that does not blindly imitate the West but seeks to synthesize universal notions of progress with local cultural and moral values.

In conclusion, this study reveals the role of *Zerrât Magazine* in shaping the understanding of civilization within the 19th-century Ottoman press through comparative examples of different cultures. The research contributes to the comprehension of the intellectual and cultural dimensions of Ottoman modernization, highlighting the press not merely as a medium of news dissemination but as a central platform for the production and dissemination of ideas. In this respect, *Zerrât Magazine* stands as a valuable historical document that illuminates the civilization-centered debates and intellectual currents of the late Ottoman period.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Hariciye Nezareti Tahrirat Defterleri HR. TH., 235/88, (M. 03. 12. 1899)

Hariciye Nezareti İdare, HR.İD. 2096/2, (M. 24. 12. 1895)

Yıldız Perakende Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği, Y.PRK.TKM, 3/50, (M. 02.12.1880)

Sürelî Yayınlar

Mecmua-i Fünun Dergisi, 1283/1866 İstanbul

Zerrât Mecmuası, 1304/1886-1887 İstanbul

Telif Eserler

Ay, A. (2024). *Avlonyalı Süreyya Bey'in Zerrât İsimli Mecmuası'nın Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (1886/1887 (H.1304))*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.

Aydoğdu, Y. (2017). Güney Kore'de Uygulanan Hükümet Sistemi Üzerine İncelemeler. *TAAD*, Yıl: 8, S. 31, 691-720.

Batal, S. & Koç, B. (2023). Japonya'da Yerel Yönetim Yapılanması: Tokyo Örneği. *TESAM Akademi Dergisi*, 10 (2), 639-671.

Baykara, T. (1992). *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*. İzmir: Akademi Kitapevi.

Berkes, N. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Cooke, M. C. (1896) *Social Etiquette Manners and Customs of Polite Society*, National Publishing Co. Londra: Ontario: McDermid & Logan.

Demirkent, I. (1996). Franklar. *İslâm Ansiklopedisi*, C.13, 173-176, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Erinç, S. (1991). Amerika Birleşik Devletleri, *İslâm Ansiklopedisi*. C.3, 43-47, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Gökmen, M. (2018). Bir Seyyah Olarak Abdürreşit İbrahim'in Seyahatnamesine Göre Kore. *Abdürreşit İbrahim ve Zamanı, Türkiye ve Japonya Arasında Orta Avrasya*. (Yay. Haz. Merthan Dünder), 103-110, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Güngör, Z & Algın, O. (2023). Frank Krallığı'nda Bir Ticaret Kenti Quentovic. *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırma Dergisi*. C. 8, S.2, 1566-1589.

Görgün, T. (2003). Medeniyet. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 28, 298-301, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Hee Soo (Cemil) L. (2001). Japonya. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 23, 570-571, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Jeong, E. K. (2021). Kore Kadınının Modernleşme Süreci ve Ulusal Hareketinin Tarihi. *Şarkiyat Mecmuası*, C. 38, 67-87.
- Kara, A. (2014). Osmanlı Devleti-A.B.D. Ticaret İlişkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 1, S.2, 35-49.
- Karaağaç, Y. (2020). *Amerika Birleşik Devletleri, Karşılaştırmalı Politika ve Siyasal Rejimler*. 129-172, İstanbul: Adom Yayıncılık.
- Kurtuluş, R. (2002). Kore Cumhuriyeti. *İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, 198-199, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Lewis, B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. Metin Kırathlı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Önder, M. (2018). *Amerika Birleşik Devletleri, Yönetişel Yapı İncelemeleri*. 59-106. (Yay. Haz. Burhan Aykaç vd.). Konya: Atlas Akademik Basım Yayın.
- Reyhan, C. & Halaçoğlu, B. (2021). Osmanlı Basın-Yayınında Medeniyetçilik: II. Abdülhamid Dönemi Garbiyatçı Söylemde Ben-Öteki İlişkisi ve Kimlik İnşası. *Tarih Yazımı Dergisi*, 3(2), 162-191.
- Reyhan, C. & Halaçoğlu, B. (2023). Osmanlı Basın-Yayınında Medeniyetçilik: II. Meşrutiyet Dönemi Garbiyatçı Söylemde Ben-Öteki İlişkisi ve Kimlik İnşası. *Tarih Yazımı Dergisi*, 5(1), 1-52.
- Şevki, M. (1866). Japonya Memleketi. *Mecmua-i Fünun Dergisi*, 212-220.
- Vatandaş, S. & Vatandaş, C. 19. (2023). Yüzyıl Türkiye'sinde Medeniyetin Kavramlaşma Süreci ve Medeniyete İlişkin tutumlar. *Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 INCSOS VIII Özel Sayısı, 412-437.
- Yıldırım, K. (2018). İlk Çin Kaynaklarına Göre Kore Tarihine ve Kültürüne Genel Bir Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, C. 120, S. 237, 115-138.

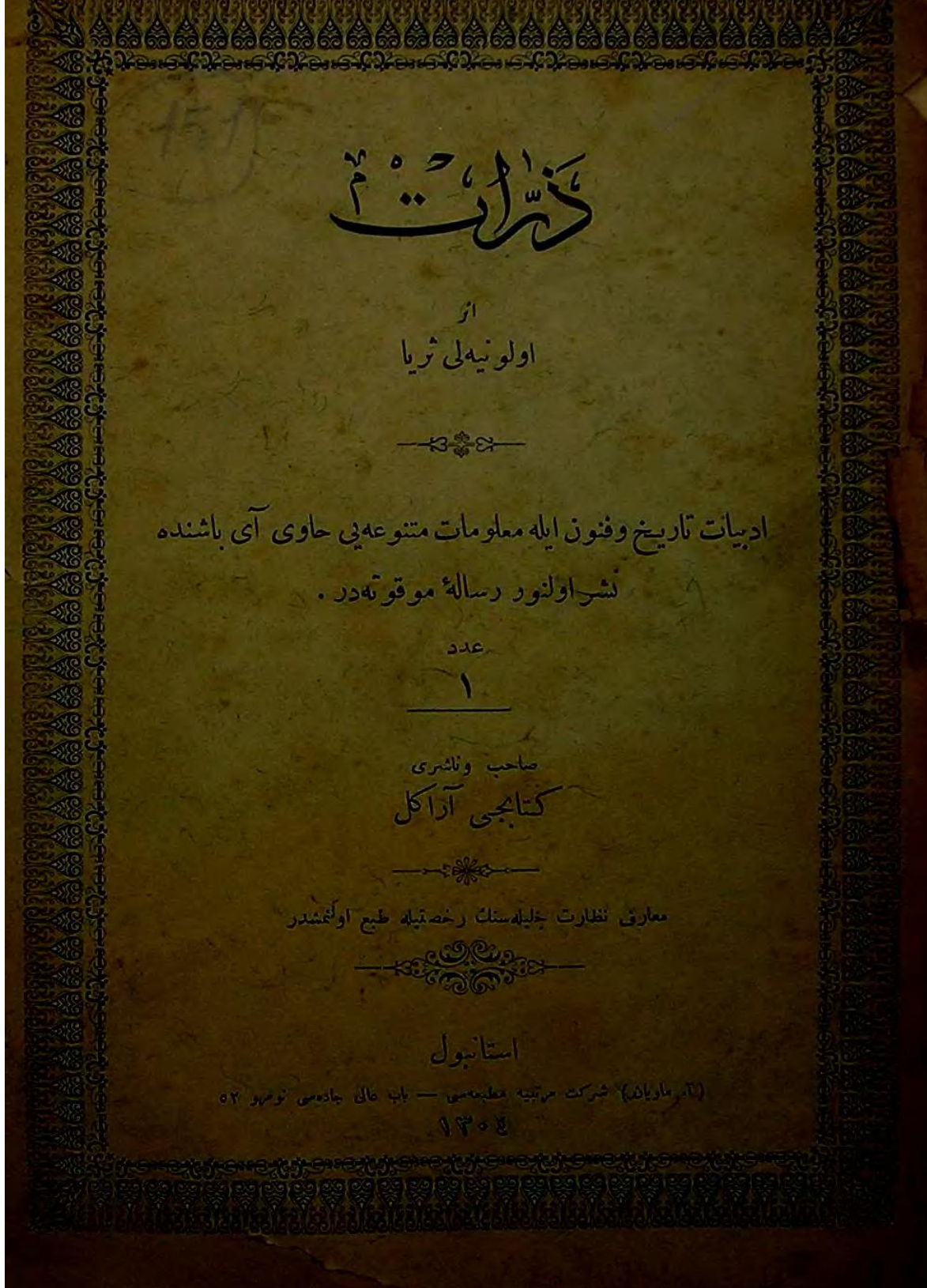
Elektronik Kaynaklar

- <https://lugatim.com/> Kubbealtı Lügati. (05.09.2025).
- <https://www.worldhistory.org/Franks> . (Erişim Tarihi: 20.09.2025).
- (<https://www.worldometers.info/tr/dunya-nufusu/abd-nufusu/> Amerika Birleşik Devleti Nüfus Çetelesi: Erişim Tarihi: 12.09.2025).
- (<https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/rise-of-industrial-america-1876-1900/overview/> Erişim Tarihi: 25.09.2025).

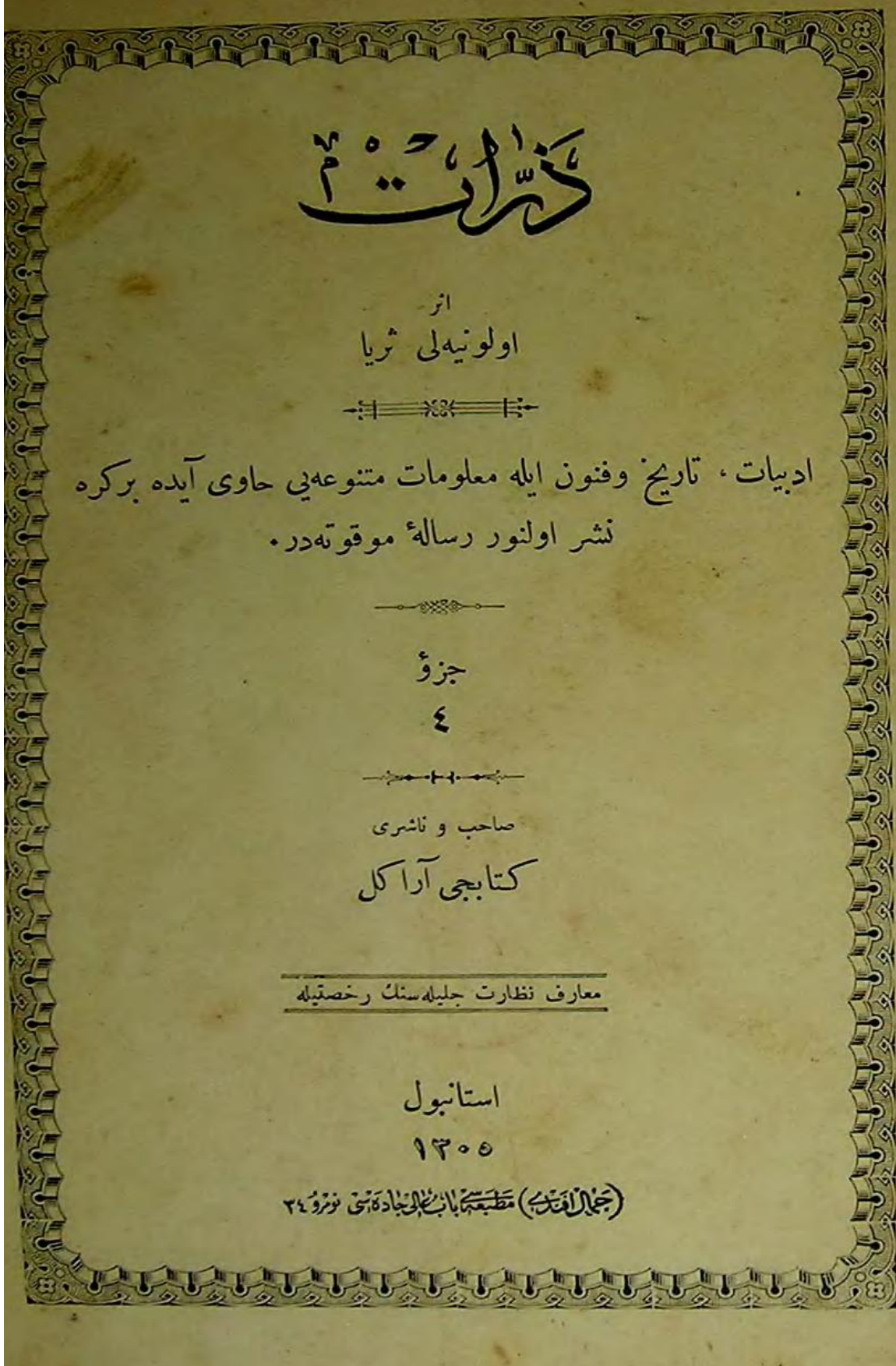

EKLER

Ek 1: Zerrât 1. Sayı Ana Kapak

Ek 2. Zerrât 4. Sayı Ana Kapak

MAKALE BİLGİLERİ

Etik Kurul Kararı:	Araştırma Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Araştırmada herhangi bir katılımcıya yer verilmemiştir.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Makalede kullanılan telif hakkı içeren herhangi bir görsel yer verilmemiştir.

ARTICLE INFORMATION

Ethics Committee Decision:	The research is exempt from the Ethics Committee Decision.
Participant Consent:	No participant was included in the research.
Financial Support:	No financial support was received from any institution or project for the study.
Conflict of Interest:	There is no conflict of interest between individuals and institutions in the study.
Copyrights:	No images claiming copyright are included in the article.

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Management center and communication

info@intoba.org

www.intoba.org

Sırrı Çelik Bulvarı No: 4 Kat: 9/124 Çekmeköy / İstanbul / Türkiye